บทที่ 2

ปัญหาในการให้กู้ยืมและให้เครดิต

การให้กู้ยืมและให้เครดิต หรือที่ภาษาอังกฤษรวมเรียกว่า Advances นี้ หมายถึง เงินให้กู้ยืม (Loans) เงินเบิกเกินบัญชี (Overdrafts) และตั๋วเงินซื้อลด (Bills Discounted)

เงินให้กู้ยืม (Loans)

เงินให้กู้ยืม หมายถึง เงินที่ธนาคารจ่ายให้กับลูกหนี้จำนวนหนึ่งตามที่ตกลงกัน โดยลูกหนี้ให้สัญญาว่าจะนำเงินจำนวนนั้นมาใช้คืนเมื่อถึงกำหนด หรือยอมชำระเป็นงวดตามที่ตกลงกัน และลูกหนี้ยอมจ่ายดอกเบี้ยตามอัตราและระยะเวลาตามที่กำหนดในสัญญา ทั้งนี้อาจมีบุคคล หรือหลักทรัพย์เป็นประกันหรือไม่ก็ได้

เงินเบิกเกินบัญชี (Overdrafts)

เงินเบิกเกินบัญชี หมายถึง เงินให้กู้ยืมที่ธนาคารยอมให้ลูกค้าเบิกเงินโดยใช้เช็คเกินกว่าเงินฝากที่มีอยู่ในบัญชีกระแสรายวัน การยินยอมให้ลูกหนี้เบิกเงินเกินบัญชี ปกติธนาคารมักจะเรียกให้ลูกหนี้ทำสัญญากู้ กำหนดวงเงินที่ลูกหนี้ประสงค์จะกู้ยืม และเรียกให้ลูกหนี้หาบุคคลมาค้ำประกัน หรือให้จัดหาหลักประกันมาวางไว้ที่ธนาคาร แต่ก็มีบางครั้งที่ธนาคารยอมให้ลูกหนี้เบิกเงินเกินบัญชีโดยไม่ได้จัดทำสัญญา และไม่ได้เรียกให้ลูกหนี้หาบุคคลมาค้ำประกัน หรือให้ลูกหนี้วางหลักประกัน การให้เบิกเงินเกินบัญชีเช่นนี้เรียกว่า เงินเบิกเกินบัญชีชั่วคราว

---

[1]ประยูร จินดาประดิษฐ์, การธนาคารพาณิชย์ การดำเนินงานและการบัญชี (พิมพ์ครั้งที่ 2; พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2514), หน้า 168

ตั๋วเงินซื้อลด (Bill Discounted)

ตั๋วเงินซื้อลด หมายถึง ตั๋วเงินที่ธนาคารรับซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลดจากลูกค้า โดยจ่ายเงินให้เท่ากับหรือน้อยกว่าจำนวนเงินตามตั๋วเงิน เช่น การซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลด เช็ค ตั๋วแลกเงิน และตั๋วสัญญาใช้เงิน เป็นต้น นอกจากตั๋วเงินของลูกค้าเองแล้ว ลูกค้ายังอาจนำตั๋วเงินของบุคคลอื่นทั้งในและต่างประเทศมากู้ยืมจากธนาคารได้อีกด้วย ส่วนใหญ่ของการให้เครดิตประเภทนี้ ธนาคารมักจะหักส่วนลดเป็นค่าดอกเบี้ยไว้ทันที โดยลูกค้าจะต้องชำระเงินเต็มจำนวนตามตั๋วเงินเมื่อถึงกำหนดชำระ ปกติธนาคารมักจะให้ลูกค้าทำสัญญากำหนดวงเงินเครดิตไว้ ซึ่งลูกค้าสามารถนำตั๋วเงินมาขายลดกับธนาคารได้ตลอดเวลา แต่จำนวนเงินตามตั๋วเงินทั้งสิ้นต้องไม่เกินวงเงินที่กำหนด ในการทำสัญญา ธนาคารอาจเรียกให้ลูกค้าวางหลักประกัน หรือให้หาบุคคลมาค้ำประกันหรือไม่ก็ได้ เมื่อเทียบกับการให้กู้ยืม 2 ประเภทแรกแล้ว การให้เครดิตด้วยการซื้อลดตั๋วเงินธนาคารมักจะเรียกให้ลูกหนี้วางหลักประกันน้อยรายกว่า แต่ระยะเวลาในการให้เครดิต ปกติมักจะสั้นกว่า

การให้กู้ยืมและให้เครดิตของธนาคาร ย่อมก่อให้เกิดการลงทุนในธุรกิจส่วนใหญ่ ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการผลิต ซึ่งเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม ในการให้กู้ยืมและให้เครดิต ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยหรือส่วนลดจากผู้กู้ยืม หากธนาคารเรียกดอกเบี้ยหรือส่วนลดสูงเกินไป นักธุรกิจก็ไม่กล้ากู้ไปลงทุน เพราะผลตอบแทนที่ได้รับอาจจะต่ำกว่าดอกเบี้ย หรือหากกู้ไปลงทุน สินค้าที่ผลิตออกมาก็จะมีราคาสูง ทำให้ขายไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะทำให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 จึงได้ระบุให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้กำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์จะเรียกเก็บจากการให้กู้ยืมและให้เครดิต นอกเหนือจากระบุวิธีการและข้อห้ามในการให้กู้ยืมและให้เครดิตบางประการ เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ดำเนินงานไปด้วยความมั่นคง และเป็นที่เชื่อถือของประชาชนไว้ด้วย หากธนาคารพาณิชย์เรียกดอกเบี้ยหรือส่วนลดต่ำ ธนาคารก็จำต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราต่ำด้วย ไม่จูงใจให้ประชาชนนำเงินออมมาฝากธนาคารให้ได้ใช้หมุนเวียนเป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศ

1. อัตราดอกเบี้ยและวิธีการเรียกเก็บ

จำนวนดอกเบี้ยที่ธนาคารจะเรียกเก็บจากลูกหนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับต้นเงิน อัตราดอกเบี้ยและระยะเวลา สำหรับต้นเงิน ถ้าลูกหนี้กู้ไปสูงก็จะต้องเสียดอกเบี้ยสูงเป็นธรรมดา ส่วนอัตราดอกเบี้ยหากใช้อัตราที่ถูกต้องตามกฎหมายกำหนดก็ไม่มีปัญหา แต่ระยะเวลา หรือช่วงเวลาที่เรียกเก็บหากผิดวันผิด หรือเรียกเก็บดอกเบี้ยเร็วไป หรือคิดดอกเบี้ยทบต้นในกรณีที่กฎหมายไม่อนุญาต ก็จะทำให้ดอกเบี้ยที่คำนวณได้สูงกว่าที่กฎหมายกำหนด

อัตราดอกเบี้ยที่เรียกเก็บ

อัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์จะเรียกเก็บจากการให้กู้ยืมและให้เครดิต ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้กำหนดโดยได้รับความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ตามความในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยฉบับลงวันที่ 30 มกราคม 2517 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่ 31 มกราคม 2517 จนถึงปัจจุบัน ได้ประกาศเป็นข้อกำหนด ด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ให้ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บดอกเบี้ยหรือส่วนลดในอัตราต่าง ๆ กัน ตามประเภทการให้กู้ยืม ดังนี้

(1) การประกอบกิจการอุตสาหกรรม ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยและส่วนลดได้ดังนี้

(ก) ร้อยละ 10.5 ต่อปีจากการให้เครดิตโดยการซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลดตั๋วเงิน ทั้งนี้จะมีทรัพย์สินจำนองหรือจำนำหรือไม่ก็ตาม

การคิดอัตราส่วนลดร้อยละ 10.5 ต่อปีจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมภายในประเทศตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ฉบับลงวันที่ 30 มกราคม 2517 ข้อ(3) ก มิได้ให้ความหมายของ "การประกอบกิจการอุตสาหกรรมภายในประเทศ" เหมือนกับที่ได้ให้ความหมายของ "กิจการอุตสาหกรรม" ในข้อ(3) ข ทำให้เกิดปัญหาว่า การให้เครดิตโดยการซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลด ตั๋วเงินจากลูกค้าประเภทใด จึงจะอยู่ในข่ายที่ต้องคิดส่วนลดในอัตราที่กำหนด คือ ร้อยละ 10.5 ต่อปี

ในเรื่องนี้ อาจจะถือตามคำวินิจฉัยของธนาคารแห่งประเทศไทยที่เคยวินิจฉัยเมื่อปี

2509 ดังนี้

"กิจการอุตสาหกรรม" หมายความถึง การเปลี่ยนแปลงวัตถุดิบ หรือผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ด้วยกรรมวิธีใด ๆ อันทำให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์รูปใหม่ รวมตลอดถึงการทำกรรมวิธีให้วัตถุนั้นมีคุณภาพสูงขึ้น หรือมีคุณภาพดีขึ้น ไม่ว่าจะทำโดยใช้เครื่องจักรหรือด้วยมือ เช่นการบมยา การอบไม้ การพิมพ์ การผลิตยางรถยนต์ ผลิตเครื่องแก้ว เป็นต้น

"ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมภายในประเทศ" หมายความถึง ผู้ประกอบกิจการอุตสาหกรรมตามที่กล่าวมาข้างต้น ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าโรงงานนั้นจะเป็นของนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย หรือตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศ

ถ้าจะถือตามความหมายข้างต้น ผู้ประกอบการเกือบทุกประเภทจะอยู่ในข่ายที่จะคิดส่วนลดได้เพียงร้อยละ 10.5 ต่อปี ? ทั้งนี้เพราะความหมายที่ให้ไว้กินความกว้างมากเกือบจะกล่าวได้ว่า ธนาคารจะคิดส่วนลดได้อย่างสูงร้อยละ 10.5 ต่อปี ซึ่งไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการออกประกาศฉบับนี้ที่ต้องการจะส่งเสริมกิจการอุตสาหกรรมเท่านั้น และการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยออกประกาศฉบับนี้มา ก็คงเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากประกาศฉบับเดิม 2 ฉบับ ที่ทำให้ธนาคารเกือบทุกสำนักงานเรียกเก็บดอกเบี้ยและส่วนลดจากกิจการอุตสาหกรรมเกินกว่าอัตราที่กำหนด เนื่องจากเข้าใจไม่ถูกต้อง กล่าวคือ เข้าใจกิจการอุตสาหกรรมในลักษณะกิจการที่ใหญ่โต ซึ่งไม่ตรงกับคำวินิจฉัยดังกล่าว เมื่อตามประกาศฉบับหลังสุดมิได้ให้ความหมายไว้ และก็มิได้มีคำวินิจฉัยเพิ่มเติมไว้อีก จึงเห็นว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมภายในประเทศตามข้อ (3) ก. น่าจะหมายถึงผู้ประกอบการอุตสาหกรรมภายในประเทศซึ่งได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 ตามที่ระบุไว้ในข้อ (3) ข. เกี่ยวกับกิจการอุตสาหกรรม

เมื่อพิจารณาได้ว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมภายในประเทศตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยฉบับนี้ หมายถึง เฉพาะผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมภายในประเทศที่ไม่ได้รับใบอนุญาตดังกล่าว ก็ไม่อยู่ในข่ายได้รับการส่งเสริม โดยคิดส่วนลดในอัตราร้อยละ 10.5ต่อปี

(ข) ร้อยละ 12.5 ต่อปี จากการให้กู้ยืมเงิน หรือให้เบิกเงินเกินบัญชี โดยมีอสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ที่พึงจำนองได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา

703 หรือตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนเครื่องจักร พ.ศ. 2514 เป็นประกันเต็มจำนวนเงินที่ให้กู้ยืม

เงินให้กู้ยืมในกรณีนี้จะต้องมีทรัพย์สินตามที่กล่าวจำนองเป็นประกัน ทรัพย์สินที่นำมาจำนองนั้น มีผู้บริหารธนาคารพาณิชย์บางคนเข้าใจว่า จะต้องเป็นของลูกหนี้ ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เพราะกฎหมายมิได้ระบุเช่นนั้น ทรัพย์สินดังกล่าวจะเป็นของใครก็ได้ที่ยอมให้นำมาจำนองเป็นประกันหนี้ที่ธนาคารให้กู้ยืม

ในกรณีที่ลูกหนี้กู้ยืม หรือเบิกเงินเกินบัญชีสูงกว่าวงเงินจำนองของทรัพย์สิน มีปัญหาว่าธนาคารจะคิดดอกเบี้ยอย่างไร และในอัตราใด เมื่อพิจารณาถึงประกาศฉบับดังกล่าวที่ระบุว่า

> ข. การให้กู้ยืมแก่กิจการอุตสาหกรรมซึ่งได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 โดยมีอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่จำนองไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 703 หรือตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนเครื่องจักร พ.ศ. 2514 เป็นประกันเต็มจำนวนเงินที่ให้กู้ยืมต้องไม่เกินร้อยละ $12\frac{1}{2}$ ต่อปี

จะเห็นว่า จำนวนเงินให้กู้ยืมที่มีทรัพย์สินดังกล่าวจำนองเป็นประกันจะคิดดอกเบี้ยได้เพียงร้อยละ 12.5 ต่อปี ดังนั้นส่วนที่ให้กู้ยืมเกินกว่าวงเงินจำนอง จึงคิดดอกเบี้ยได้สูงกว่าร้อยละ 12.5 ต่อปี แต่ต้องไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี เนื่องจากเงินให้กู้ยืมส่วนที่เกินวงเงินจำนอง ธนาคารมีความเสี่ยงมากกว่า ในจำนองเดียวกัน ในกรณีที่ลูกหนี้กู้ยืมเงินหรือเบิกเงินเกินบัญชี โดยมีทรัพย์สินดังกล่าวจำนองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งมีทรัพย์สินอื่นเป็นประกันหรือมีบุคคลค้ำประกัน เฉพาะหนี้ส่วนที่เกินวงเงินจำนองเท่านั้น ที่จะคิดดอกเบี้ยสูงกว่าร้อยละ 12.5 ต่อปีได้ แต่ถ้าตราบใดลูกหนี้ยังเป็นหนี้ไม่เกินวงเงินจำนอง ธนาคารต้องคิดดอกเบี้ยได้สูงสุดเพียงร้อยละ 12.5 ต่อปี ธนาคารจะถือว่าหนี้ส่วนนั้นมีทรัพย์สินอื่นเป็นประกันหรือมีบุคคลค้ำประกัน และจะคิดดอกเบี้ยสูงกว่าร้อยละ 12.5 ต่อปีไม่ได้ เนื่องจากเหตุผลตามที่กล่าวมาแล้ว

ผู้บริหารงานธนาคารพาณิชย์บางคนเข้าใจว่า ลูกหนี้ที่อยู่ในข่ายที่ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยในอัตราตาม (ก) และ (ข) จะต้องเป็นผู้นำใบอนุญาตดังกล่าวมาแสดง ถ้าลูกหนี้ไม่นำมาแสดง ธนาคารก็คิดดอกเบี้ยและส่วนลดในอัตราที่สูงกว่าได้ ความเข้าใจนี้ยังไม่ถูกต้องนัก เนื่องจากประกาศฉบับนี้มิได้กำหนดว่าให้ลูกหนี้นำใบอนุญาตฯ มาแสดง หากแต่

ผู้กู้ยืมรายใดเป็นกิจการประเภทที่กำหนดเข้าข่ายจะต้องมีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานแล้ว ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยหรือส่วนลดได้ไม่เกินกว่าที่กำหนด อย่างไรก็ดีบางธนาคารได้สั่งการไปยังสาขาของตนว่า ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่มีใบอนุญาตมาแสดงให้ดู ก็ไม่อยู่ในข่ายที่จะคิดดอกเบี้ยและส่วนลดในอัตราร้อยละ ตาม (ก) และ (ข) สาขาจึงต้องขอให้ลูกหนี้นำใบอนุญาตมาแสดง ลูกหนี้รายใดนำใบอนุญาตฯ มาแสดงก็จะได้รับการลดหย่อนดอกเบี้ยและส่วนลดตาม (ก) และ (ข) แต่ถ้าลูกหนี้รายใดไม่นำใบอนุญาตฯ มาแสดงให้สาขาคัดสำเนาไว้เป็นหลักฐานแสดงต่อสำนักงานใหญ่ ไม่ว่าด้วยเหตุผลใด เช่น ลูกหนี้ไม่สนใจที่จะนำมาแสดง หรือใบอนุญาตไม่อยู่ ก็จะไม่ได้รับการลดหย่อนอัตราดอกเบี้ยและส่วนลด ซึ่งหากอัตราดอกเบี้ยและส่วนลดที่เรียกเก็บจากลูกหนี้ที่ได้รับใบอนุญาตฯ จากกระทรวงอุตสาหกรรมเกินกว่าที่กำหนด การปฏิบัติของสาขาก็เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ฉะนั้นสาขาควรจะได้สอบถามลูกหนี้ให้แน่ชัดว่าได้รับใบอนุญาตหรือไม่ และถ้ามีข้อสงสัยควรจะได้ไปตรวจสอบรายชื่อผู้ได้รับใบอนุญาตฯ ที่กระทรวงอุตสาหกรรม หรือที่ตัวแทนประจำจังหวัดด้วย

นอกจากที่กล่าวแล้ว ยังมีผู้เข้าใจว่า ผู้ประกอบกิจการอุตสาหกรรมจะต้องเป็นนิติบุคคลเท่านั้น จึงจะคิดดอกเบี้ยและส่วนลดในอัตราที่กล่าว หากเป็นบุคคลธรรมดา หรือกิจการเจ้าของคนเดียวแล้ว คิดดอกเบี้ยและส่วนลดได้สูงกว่านี้ ความเข้าใจเช่นนี้ก็ไม่ถูกต้องเช่นกัน เพราะตามประกาศฉบับดังกล่าวมิได้ระบุแยกเช่นนั้น แต่ระบุเพียงว่ากิจการอุตสาหกรรมหรือผู้ประกอบการอุตสาหกรรมภายในประเทศ ซึ่งคลุมทั้งนิติบุคคลและบุคคลธรรมดา ทั้งที่มีสัญชาติไทยและสัญชาติต่างประเทศ

ในกรณีที่ลูกหนี้ประกอบกิจการหลายอย่าง หากสามารถแยกได้ว่านำเงินกู้ยืมไปใช้ในธุรกิจใดแล้ว ถ้ากิจการนั้นไม่ใช่กิจการอุตสาหกรรม ธนาคารก็คิดดอกเบี้ยและส่วนลดได้สูงกว่าที่กำหนด แต่ถ้าไม่สามารถแยกได้ หรือเป็นกิจการที่เกี่ยวเนื่องกับกิจการอุตสาหกรรมแล้ว ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยและส่วนลดได้เท่าที่กำหนด อย่างไรก็ดี หากลูกหนี้เป็นบุคคลธรรมดา แม้จะประกอบกิจการอุตสาหกรรม ถ้ากู้ยืมไปเพื่อใช้จ่ายส่วนตัวอันไม่เกี่ยวกับกิจการอุตสาหกรรมแล้ว ธนาคารก็สามารถจะคิดดอกเบี้ยและส่วนลดในอัตราที่สูงกว่าที่กำหนดตาม (ก) และ (ข) ได้

(ก) ร้อยละ 15 ต่อปี จากการให้กู้หรือเบิกเงินเกินบัญชีในกรณีที่ไม่มีทรัพย์สินตามที่ใน (ข) จำนองเป็นประกัน และจากเงินให้กู้ หรือเงินเบิกเกินบัญชีเฉพาะส่วนที่เกินกว่าวงเงินจำนองของทรัพย์สินดังกล่าว

(2) การประกอบธุรกิจอื่น ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยและส่วนลดได้สูงสุดในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ฉบับลงวันที่ 30 มกราคม 2517 ข้อ (3) ก.

อนึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีระเบียบการให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ส่งสินค้าออก ผู้ประกอบกิจการอุตสาหกรรม และผู้เลี้ยงสัตว์ โดยการรับซื้อลดตั๋วแลกเงินค่าสินค้าที่ส่งออก และตั๋วสัญญาใช้เงินของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม และของผู้เลี้ยงสัตว์ จากธนาคารพาณิชย์ที่รับซื้อลดไว้จากผู้ส่งออก ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม และผู้เลี้ยงสัตว์ ที่ธนาคารเชื่อถือได้ในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ในการนี้ ธนาคารพาณิชย์จะคิดส่วนลดจากผู้ส่งออก ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม และผู้เลี้ยงสัตว์ได้เพียงร้อยละ 7 ต่อปี

การเรียกเก็บดอกเบี้ยและส่วนลดจากการให้กู้ยืมและให้เครดิตของธนาคารพาณิชย์จะแตกต่างกันตามประเภทของลูกค้า หรือตามความเสี่ยง หรือตามหลักประกัน ในกรณีที่ลูกหนี้มีเงินฝากเป็นประกัน ปกติมักเป็นเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลา (เงินฝากประจำ) ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยและส่วนลดในอัตราที่ต่ำกว่ากรณีที่ไม่มีหลักประกัน หรือมีหลักประกันประเภทอื่น ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ธนาคารไม่มีความเสี่ยงในการเรียกหนี้คืน ในกรณีที่มีเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาเป็นประกัน ธนาคารโดยทั่วไปจะคิดดอกเบี้ยและส่วนลดจากเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตในอัตราร้อยละ 10 และ 11 ต่อปี ต่ำกว่าการเรียกเก็บดอกเบี้ยตามปกติถึงร้อยละ 5 และ 4 ต่อปี ซึ่งถ้าจะพิจารณาโดยเคร่งครัดแล้ว การที่ลูกหนี้เอาเงินฝากดังกล่าวเป็นประกันหนี้ของตน แล้วธนาคารลดอัตราดอกเบี้ยให้ร้อยละ 4-5 ต่อปี เท่ากับให้เงินหรือผลประโยชน์เนื่องจากการฝากเงิน นอกจากดอกเบี้ยเงินฝากซึ่งจ่ายให้ในอัตราร้อยละ 8 ต่อปี เป็นการปฏิบัติฝ่าฝืนมาตรา 14(1) เพราะตามมาตรานี้ระบุไว้โดยชัดแจ้งว่า "...ในกรณีที่ผู้ฝากได้รับเงินหรือทรัพย์สินอื่นใด เนื่องจากการฝากเงินนอกจากดอกเบี้ย ให้ถือว่าเงินหรือทรัพย์สินที่ให้แก่กันนั้นเป็นดอกเบี้ยด้วย"

นอกจากนี้ ยังมีบางธนาคารยินยอมให้ลูกหนี้เบิกเงินเกินบัญชีภายในวงเงินไม่เกินเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาที่วางเป็นประกัน ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก โดยไม่คิดดอกเบี้ยเงินเบิกเกินบัญชีเป็นเวลา 1 เดือน การกระทำดังกล่าวก็เข้าลักษณะเดียวกับที่กล่าวแล้ว คือ ให้(ไม่เรียกเก็บ)เงินหรือผลประโยชน์แก่ผู้ฝากเงินนอกเหนือจากดอกเบี้ย

การให้ประโยชน์แก่ลูกค้าทั้ง 2 กรณีดังกล่าวนั้น หากพิจารณาแยกกัน คือ เป็นเรื่องเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตกับเงินฝากแล้ว การปฏิบัติเช่นว่านั้นก็ไม่เป็นการละเมิดกฎหมาย เนื่องจากในการเรียกเก็บดอกเบี้ยและส่วนลดเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตในอัตราร้อยละ 10 และ 11 ต่อปี หรือไม่เรียกดอกเบี้ยเลย ก็ไม่เกินอัตราดอกเบี้ยที่กำหนด ซึ่งเท่ากับร้อยละ 15 ต่อปี ส่วนเงินฝากธนาคารก็ยังคงจ่ายดอกเบี้ยให้ในอัตราเท่าเดิม และไม่เกินร้อยละ 8 ต่อปี ตามที่กฎหมายกำหนด

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติทั้ง 2 กรณีแล้ว เห็นว่า กรณีแรก ธนาคารคิดดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำก็เพื่อมิให้เอาเปรียบลูกค้ามากนัก เพราะธนาคารเอาเงินของลูกค้า หรือของผู้ที่ค้ำประกันลูกค้านี้ให้กู้ยืม จึงเท่ากับว่าธนาคารไม่ต้องลงทุนเอง เมื่อได้กำไรร้อยละ 2-3 ต่อปี ธนาคารก็น่าจะพอใจและเหมาะสม จึงควรที่ธนาคารจะทำได้ ส่วนกรณีหลังนั้น ธนาคารมีวัตถุประสงค์จะบริการลูกค้าให้ได้รับความสะดวกบางประการภายในวงเงินไม่มากนัก มิใช่ต้องการจะจ่ายดอกเบี้ยส่วนเกิน จึงน่าจะกระทำได้เช่นเดียวกับกรณีแรก

มาตรา 14(2) บัญญัติว่า "(2) อัตราสูงสุดสำหรับดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกสำหรับธุรกิจแต่ละประเภท ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดเนื่องจากธุรกิจนั้น ๆ ให้ถือว่าเงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับนั้น เป็นดอกเบี้ยหรือส่วนลดด้วย" จากบทบัญญัติของกฎหมายจะเห็นว่า หากธนาคารพาณิชย์ได้เรียกหรือได้รับผลประโยชน์อื่นใดจากลูกค้า เมื่อรวมเข้ากับดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บ เกินกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดแล้วถือว่าผิดกฎหมาย ผลประโยชน์นี้อาจจะเป็นเงินหรือสิ่งของอะไรหรือจะเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น เช่น ค่าธรรมเนียม หรือ เบี้ยปรับ(ในกรณีที่ผิดนัดไม่ชำระหนี้) ถือว่าเป็นดอกเบี้ยหรือส่วนลดทั้งสิ้น แม้กฎหมายจะได้บัญญัติเกี่ยวกับดอกเบี้ยหรือส่วนลดไว้อย่างรัดกุม แต่ก็ยังมีช่องว่างคือ "...ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับ..." หากบุคคลอื่น

เช่น กันประโค(ผู้ค้ำประกันลูกค้าให้ธนาคาร) นายหน้าที่ชักนำลูกค้ามาให้ธนาคาร หรือพนักงานของธนาคารได้รับเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดส่วนที่เกินกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ธนาคารก็ปฏิบัติไม่ผิดกฎหมาย เพราะธนาคารได้รับผลประโยชน์ในอัตราที่กำหนด แต่อย่างไรก็ดี หากปรากฏว่า เงินหรือทรัพย์สินส่วนที่เกินนั้นได้ตกไปเป็นของธนาคาร ก็ถือได้ว่า ธนาคารเรียกเก็บดอกเบี้ยหรือส่วนลดเกินอัตราที่กำหนด เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ด้วยเหตุที่มีช่องว่างดังกล่าวแล้ว หากจะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการธนาคารฉบับใหม่ ก็ควรที่จะระบุให้ครอบคลุมไปถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งได้รับผลประโยชน์ด้วย

วิธีการเรียกเก็บดอกเบี้ย

การเรียกเก็บดอกเบี้ยจากเงินเบิกเกินบัญชี เงินให้กู้ และการเรียกเก็บส่วนลดจากตั๋วเงินซื้อลด เท่าที่ถือปฏิบัติกันถือว่า ๑ ปี เท่ากับ 365 วัน แต่วิธีการคำนวณดอกเบี้ยและการเรียกเก็บจะต่างกัน ซึ่งจะกล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

<u>เงินเบิกเกินบัญชี</u> เป็นวิธีการให้กู้ยืมของธนาคาร โดยยินยอมให้ผู้ที่มีเงินฝากกระแสรายวันถอนเงินออกจากบัญชีเกินกว่าเงินฝากที่ตนมีอยู่ ปกติผู้กู้ประเภทนี้มักจะเป็นนักธุรกิจซึ่งกู้ไปหมุนเวียนในกิจการค้า ประโยชน์ที่ได้รับคือ ในระยะที่ลูกหนี้มีเงินมากจนทำให้ยอดคงเหลือในบัญชีเมื่อสิ้นวันเป็นยอดเงินฝาก แม้ระหว่างวันจะมียอดเป็นเงินเบิกเกินบัญชีก็ตาม ก็ไม่เสียดอกเบี้ย หรือทำให้ยอดเงินเบิกเกินบัญชีลดต่ำก็จะเสียดอกเบี้ยน้อยลง เพราะธนาคารคิดดอกเบี้ยจากยอดเงินเบิกเกินบัญชีเมื่อสิ้นแต่ละวัน มิได้ถือยอดสูงสุดหรือต่ำสุดของเดือน อย่างไรก็ดี หากลูกหนี้นำเช็คต่างธนาคารกันมาเข้าบัญชีก่อนเวลาเที่ยง ก็ถือว่านำเงินเข้าฝากในวันนั้น หากนำเข้าบัญชีในตอนหลังเที่ยง ธนาคารจะถือว่านำเงินเข้าฝากในวันรุ่งขึ้น เนื่องจากเช็คดังกล่าวจะต้องนำส่งเพื่อเรียกเก็บโดยผ่านสำนักหักบัญชี และธนาคารจะส่งเฉพาะเช็คที่รับไว้ในตอนเช้าไปเรียกเก็บเท่านั้น เช็คที่ส่งไปเรียกเก็บหากถูกคืนมาในวันรุ่งขึ้นจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ธนาคารจะลงบัญชีแก้รายการนำเช็คเข้าบัญชีของวันก่อน ซึ่งจะทำให้ยอดหนี้เพิ่มขึ้น และจะคิดดอกเบี้ยจากยอดหนี้ใหม่นี้ โดยถือว่าเป็นหนี้นับแต่วันที่นำเช็คนั้นมาเข้าบัญชี ทั้งนี้เนื่องจากเช็คที่นำเข้าบัญชีไว้มิได้เป็นตัวเงิน เพราะเรียกเก็บเงินไม่ได้ จึงไม่อาจชำระหนี้ให้ลดลงได้ ในตอนสิ้นเดือนธนาคารจะคิดดอกเบี้ยจากยอดเงินเบิก

เกินบัญชีรายวันของเดือนนั้นทั้งเดือน แล้วเดบิตบัญชีของลูกหนี้รวมกับยอดเงินเบิกเกินบัญชีเป็นยอดใหม่ เช่นเดียวกับคิดดอกเบี้ยทบต้นเป็นรายเดือน และเป็นประเพณีซึ่งได้รับยกเว้นให้คิดดอกเบี้ยทบต้นได้ตามมาตรา 655 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การคิดดอกเบี้ยเงินเบิกเกินบัญชี สรุปได้ดังนี้

ก. หาผลคูณของเงินเบิกเกินบัญชีแต่ละรายการ จะหาได้โดย

จำนวนเงินเบิกเกินบัญชีรายการหนึ่ง $\times$ จำนวนวันที่ยอดไม่เปลี่ยนแปลง

ข. ยอดรวมผลคูณของทุกรายการในรอบเดือน

ค. คำนวณหาดอกเบี้ยเงินเบิกเกินบัญชี [2]

สมมุติว่า ยอดเงินเบิกเกินบัญชี จำนวนวันที่ยอดไม่เปลี่ยนแปลง และผลคูณ ปรากฏตามรายการข้างล่างนี้

บัญชีกระแสรายวัน(สำหรับคำนวณหาผลคูณ) [3]

เดือน	ยอดเงินเบิกเกินบัญชี	จำนวนวัน	ผลคูณ
มกราคม 1	50,000	2	100,000
3	80,000	5	400,000
8	955,000	1	955,000
9	876,580	6	5,259,480
15	6,000	5	30,000
20	7,000	1	7,000
21	8,000	9	72,000
30	500,000	2	1,000,000
		31	7,823,480

[2] เรื่องเดียวกัน, หน้า 210

[3] เรื่องเดียวกัน, หน้า 212

เมื่อได้ผลคูณ (Products) แล้ว ก็สามารถคำนวณดอกเบี้ยได้ 2 วิธีคือ

1. คำนวณดอกเบี้ยตามวิธีคำนวณธรรมดา (สมมุติอัตราดอกเบี้ยเป็นร้อยละ 14 ต่อปี)

$$\frac{\text{ยอดรวมของผลคูณในรอบเดือน} \div \text{อัตราดอกเบี้ย}}{365 \div 100}$$

$$\frac{7,823,480 \div 14}{365 \div 100} = 3,000.78 \text{ บาท}$$

2. คำนวณจากตารางดอกเบี้ย การคำนวณด้วยวิธีนี้นิยมกัน 2 แบบ คือ

ก. แบบวิธีบวก ใช้ตัวเลขจากตารางแบบวิธีบวก

สมมุติว่า อัตราดอกเบี้ยเท่ากับร้อยละ 14 ต่อปี

จำนวนผลคูณ	14%	จำนวนผลคูณ	จำนวนเงิน(บาท)
1	0.0003835616	7,000,000	2,684.93
2	0.0007671232	800,000	306.85
3	0.0011506849	20,000	7.67
4	0.0015342465	3,000	1.15
5	0.0019178082	400	0.15
6	0.0023013698	80	0.03
7	0.0026849315	7,823,480	3,000.78
8	0.0030684931		
9	0.0034520547	ดอกเบี้ย	3,000.78 บาท

ข. แบบวิธีคูณ จากตารางดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 14 ต่อปี ตัวเลขที่จะนำไปคูณผลคูณ (Products) เป็น 0.0003835616

ดอกเบี้ย = 7,823,480 * 0.000383561 = 3,000.78 บาท

ในการให้กู้ยืมประเภทเงินเบิกเกินบัญชี บางกรณีธนาคารยอมให้ลูกค้าเบิกเงินไปโดยมิได้จัดทำสัญญา เนื่องจากเชื่อถือลูกค้าหรือลูกค้าขอใช้เงินเพียงชั่วคราว การยินยอมเช่นนี้ มักทำให้เกิดปัญหาในการเรียกคืน ยิ่งในกรณีที่ลูกหนี้หลบหนี ก็ยิ่งยากที่จะได้คืน ดังนั้นหากจะให้ลูกหนี้เบิกเงินเกินบัญชี ควรจะให้ลูกหนี้ทำสัญญาไว้ แม้จะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม ในการจัดทำสัญญาให้กู้เบิกเงินเกินบัญชี ธนาคารส่วนใหญ่มักจะระบุวันครบกำหนดไว้ เมื่อครบกำหนดชำระ ธนาคารก็จะเรียกให้ลูกหนี้มาชำระหนี้ หรือเรียกให้ลูกหนี้ที่ต้องการกู้ยืมต่อไปมาต่ออายุสัญญาออกไปอีก อาจเป็น 6 เดือน หรือ 1 ปี ในสัญญาที่ออายุนี้ ธนาคารมักจะระบุให้ระยะเวลากู้ยืมต่อเนื่องกัน เพื่อให้เป็นหนี้ที่ผูกพันตามสัญญาที่ทำกันไว้ ในระหว่างที่สัญญาครบกำหนดชำระ และลูกหนี้ยังไม่มาขอต่ออายุสัญญา ธนาคารไม่ควรยินยอมให้ลูกหนี้ถอนเงินออกไปอีก แม้ว่าในวันครบกำหนดลูกหนี้อาจเป็นหนี้ต่ำกว่าวงเงินในสัญญาหรือมิได้เป็นหนี้ก็ตาม เพราะหากธนาคารยินยอมเช่นนั้น จะเกิดปัญหามาก ถ้าลูกหนี้รู้ช่องทางของกฎหมายดี กล่าวคือ เมื่อหนี้ที่เกิดขึ้นมิใช่หนี้ตามสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยทบต้นตามสัญญาไม่ได้ และจะเรียกหนี้คืนได้ก็ต่อเมื่อครบ 6 เดือน นับแต่วันที่ธนาคารยอมให้ลูกหนี้ถอนเงินออกไป และจะคิดดอกเบี้ยได้ก็เฉพาะช่วงระยะเวลาที่ครบกำหนด 6 เดือนแล้ว จนถึงวันที่ลูกหนี้ชำระหนี้เพียงในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น

005387

ด้วยเหตุที่อาจเกิดปัญหาดังกล่าว บางธนาคารจึงไม่ระบุวันครบกำหนดชำระไว้ในสัญญา แต่ระบุว่า ลูกหนี้จะต้องชำระเมื่อธนาคารทวงถาม การกำหนดเช่นนี้จะทำให้ลูกหนี้เสียเปรียบมาก กล่าวคือ อาจถูกธนาคารเรียกคืนเมื่อใดก็ได้ ซึ่งหากลูกหนี้อยู่ในช่วงการลงทุน ถ้าถูกเรียกให้ชำระหนี้ ก็จะต้องเลิกกิจการอย่างแน่นอน อย่างไรก็ดี หากบัญชีของลูกหนี้ยังเคลื่อนไหวดี ธนาคารมักจะไม่เรียกหนี้คืน เพราะธนาคารมีรายได้จากดอกเบี้ยของลูกหนี้ แต่การไม่ระบุวันครบกำหนดชำระในสัญญาเช่นนั้นย่อมทำให้ลูกหนี้ ซึ่งปกติต้องยอมเจ้าหนี้อยู่แล้ว ตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบมากขึ้น บางธนาคารจึงระบุในสัญญาเป็นทำนองว่า หากสัญญาครบกำหนดชำระแล้ว ธนาคารมิได้เรียกคืน ถือว่าต่ออายุสัญญาออกไปอีก 6 เดือน หรือ 1 ปี แล้วแต่กรณี หรือเมื่อสัญญาครบกำหนดแล้ว ได้เรียกให้ลูกหนี้มาต่ออายุสัญญา

ก่อน แล้วจึงจะจ่ายเงินตามเช็คให้ไป

<u>เงินให้กู้</u> ปกติธนาคารมักจะให้ลูกหนี้ทำสัญญากู้ไว้ โดยกำหนดวันชำระแน่นอน อายุสัญญากู้อาจจะเป็น 6 เดือน หรือ 1 ปี หรือเกินกว่า 1 ปีก็ได้ ส่วนใหญ่ของสัญญาจะกำหนดให้ลูกหนี้ชำระดอกเบี้ยเป็นรายเดือน ซึ่งธนาคารสามารถจะทำได้ เนื่องจากพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มิได้กำหนดให้คิดดอกเบี้ยเป็นรายปี นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็มิได้บัญญัติห้ามไว้ ในการคำนวณดอกเบี้ยเพื่อเรียกเก็บจากลูกหนี้ บางธนาคารคำนวณดอกเบี้ยเป็นปี หรือตามอายุสัญญากู้ยืม แล้วถัวเฉลี่ยออกมาเป็นเดือน ๆ ละเท่า ๆ กัน แต่บางธนาคารก็คำนวณดอกเบี้ยของแต่ละเดือน โดยนับระยะเวลาเป็นวัน ซึ่งทำให้ดอกเบี้ยในแต่ละเดือนไม่เท่ากัน ส่วนวิธีคำนวณดอกเบี้ยนั้น อาจใช้ได้ทั้ง 2 วิธี ตามที่ได้อธิบายแล้วในเรื่องเงินเบิกเกินบัญชี

เมื่อลูกหนี้นำเงินมาชำระ ธนาคารจะนำเงินนั้นชำระดอกเบี้ยก่อน แล้วจึงจะถือเป็นการชำระต้นเงิน หากลูกหนี้มีเงินชำระต้นเงินได้บางส่วน ดอกเบี้ยที่จะเสียในเดือนนั้นหรือเดือนถัดไปก็จะลดลงจากเดือนก่อน แต่ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระดอกเบี้ยในเดือนใด (ปกติมักกำหนดให้ชำระภายในวันที่ 7 หรือวันที่ 10 ของเดือน) ธนาคารมักจะแสดงดอกเบี้ยค้างชำระต่างหากจากต้นเงินเพื่อความสะดวกในการติดตามทวงถาม ดอกเบี้ยที่ค้างชำระนี้ธนาคารจะทบเข้าเป็นต้นเงินเพื่อคำนวณดอกเบี้ยในเดือนต่อไปไม่ได้ เว้นแต่ดอกเบี้ยนั้นจะค้างชำระไม่น้อยกว่า 1 ปี และลูกหนี้ทำหนังสือยินยอม จึงจะคิดดอกเบี้ยทบต้นได้(มาตรา 655 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์)

เนื่องจากกฎหมายห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยทบต้นจากเงินให้กู้ บางธนาคารจึงหันไปใช้วิธีให้กู้แบบเงินเบิกเกินบัญชี โดยให้ลูกหนี้เปิดบัญชีกระแสรายวันขึ้นในวันที่กู้ แล้วให้ลูกหนี้สั่งจ่ายเงินตามเช็ค 1 ฉบับ เท่ากับวงเงินตามสัญญากู้ ซึ่งจะทำให้ลูกหนี้เป็นหนี้เงินเบิกเกินบัญชี และธนาคารสามารถจะคิดดอกเบี้ยทบต้นทุกเดือนได้ เมื่อพิจารณาถึงวิธีการให้กู้ยืมดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่า เข้าลักษณะของเงินให้กู้(Loans) มิใช่เงินเบิกเกินบัญชี (Over-drafts) กล่าวคือ จ่ายเงินให้ลูกหนี้เต็มตามวงเงินสัญญากู้ครั้งเดียว ไม่มีการถอนเงินออกไปอีก แต่เมื่อลูกหนี้ใช้เช็คถอนเงินออกจากบัญชีกระแสรายวัน ก็จะเป็นหนี้เงินเบิกเกินบัญชี ธนาคารจึงคิดดอกเบี้ยทบต้นได้ ทำให้ลูกหนี้ต้องเสียดอกเบี้ยสูงขึ้น ซึ่งไม่เป็นธรรมนัก

ตั๋วเงินชื้อลด ตั๋วเงินที่กล่าวนี้ หมายถึง เช็ก ตั๋วแลกเงิน และตั๋วสัญญาใช้เงิน การให้เครดิตในรูปตั๋วเงินชื้อลด มักจะมีระยะเวลาสั้น คือ 15 วัน 30 วัน 60 วัน หรือ 90 วัน ในการเรียกเก็บดอกเบี้ยจากการให้เครดิตประเภทนี้ ธนาคารจะคำนวณดอกเบี้ยจากจำนวนเงินในตั๋วเงิน ตามอัตราที่ตกลงกัน และตามระยะเวลาตั้งแต่วันที่นำตั๋วเงินมาขายลดจนถึงวันครบกำหนดในตั๋ว ดอกเบี้ยที่คำนวณได้ ธนาคารจะเรียกเก็บทันที โดยนำไปหักจากจำนวนเงินในตั๋วแล้วจึงจ่ายส่วนที่เหลือให้กับผู้นำตั๋วเงินมาขายลด เนื่องจากธนาคารได้หักดอกเบี้ยไว้ก่อน ดอกเบี้ยที่ธนาคารหักไว้จึงเรียกว่าส่วนลด (Discounts)

ในการคำนวณส่วนลด ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่อยู่ที่การนับระยะเวลาของตั๋วเงินว่าจะคิดดอกเบี้ยกี่วัน ในการนับวันหากธนาคารนับวันที่รับซื้อตั๋วเงินแล้ว วันที่ตั๋วเงินครบกำหนดจะนับไม่ได้ คือให้นับตั้งแต่วันที่รับซื้อจนถึงวันครบกำหนด มิใช่นับจากวันที่ออกตั๋ว เพราะก่อนวันที่ลูกค้าจะนำตั๋วเงินมาขายลด ลูกค้านี้ได้ใช้เงินของธนาคาร ในกรณีที่ต้องส่งตั๋วเงินที่ชื้อลดไว้ไปเรียกเก็บต่างท้องถิ่น ธนาคารแห่งประเทศไทยยอมให้บวกระยะเวลาเรียกเก็บเพื่อคำนวณดอกเบี้ยได้อีก 7 วัน ทั้งนี้เพราะเมื่อตั๋วเงินครบกำหนด ธนาคารจึงจะส่งตั๋วเงินไปเรียกเก็บ ระยะที่รอให้ตั๋วเงินไปถึงผู้จ่ายเงิน และได้รับแจ้งว่าเก็บเงินได้ก็กินเวลาอีกหลายวัน การให้เวลาอีก 7 วันนี้ให้นับตั๋วเงินที่มีกำหนดเวลาและตั๋วเงินที่ต้องจ่ายเงินทันที

ตัวอย่าง ตั๋วเงินลงวันที่ 1 ตุลาคม 2516 จำนวนเงิน 100,000 บาท ระยะเวลาในตั๋ว 3 เดือน วันครบกำหนดจะเป็นวันที่ 1 มกราคม 2517 ซึ่งแม้จะเป็นวันหยุดทำการธนาคารจะคิดระยะเวลาในการคำนวณส่วนลดเพิ่มอีก 1 วัน โดยจะถือวันที่ได้รับชำระเงินเป็นวันที่ 2 มกราคม 2517 ไม่ได้ สมมุติว่า ลูกค้านำตั๋วมาขายลดให้ธนาคาร เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2516 และต้องส่งตั๋วเงินไปเรียกเก็บต่างท้องถิ่น ธนาคารจะไม่นับระยะระยะเวลาในการเรียกเก็บส่วนลดเป็นเดือน แม้ว่าข้อความในตั๋วเงินจะระบุระยะเวลาเป็นเดือนก็ตาม การคำนวณระยะเวลาและส่วนลดในอัตราร้อยละ 14 ต่อปี จะปรากฏดังนี้

มูลค่าของตั๋วเงิน		100,000.00 บาท
หัก ส่วนลด ตามระยะเวลาในการให้เครดิต		
เดือนพฤศจิกายน 2516 (1-30)	29 วัน	
เดือนธันวาคม 2516 (1-31)	31 วัน	
เดือนมกราคม 2517 (วันที่ 1)	1 วัน	
ระยะเวลาในการส่งตั๋วไปเรียกเก็บ	7 วัน	
รวม	68 วัน	
$100,000 \times \frac{14}{100} \times \frac{68}{365}$	=	2,608.22 บาท
จำนวนเงินที่ผู้ขายตั๋วจะได้รับ		97,391.78 บาท

วิธีการคำนวณส่วนลด อาจคำนวณจากตารางดอกเบี้ย ตามที่กล่าวในเรื่องการคำนวณดอกเบี้ยเงินเบิกเกินบัญชีก็ได้

สำหรับตั๋วเงินทันที(ตั๋วเงินที่ต้องจ่ายเมื่อเห็น หรือตั๋วเงินที่มีกำหนดเวลาที่ครบกำหนดแล้ว) ที่ต้องส่งไปเรียกเก็บต่างท้องถิ่น บางธนาคารคำนวณส่วนลดเป็นอัตราหนึ่งละของยอดเงินตามตั๋วเงินโดยไม่คำนึงถึงระยะเวลาที่จะเรียกเก็บได้ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่สูงกว่าจำนวนส่วนลดที่คำนวณได้ตามอัตราที่กฎหมายกำหนดคูณด้วยระยะเวลา 7 วัน ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยยอมให้ ในการเรียกเก็บส่วนลดเป็นหนึ่งละของจำนวนเงินในตั๋วเงินโดยทั่วไปมักจะไม่มีปัญหา แต่สำหรับตั๋วเงินอันเกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมหรือการจำหน่ายผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมภายในประเทศ มักจะเรียกเก็บส่วนลดเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด คือ ร้อยละ 10.5 ต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากมิได้คำนึงถึงกิจการที่นำตั๋วเงินมาขายลด คงใช้อัตราส่วนลดอัตราเดียวกันตลอด ฉะนั้นธนาคารพาณิชย์จึงควรที่จะให้ความสนใจกับตั๋วเงินประเภทนี้เป็นพิเศษ กล่าวคือ จะคิดส่วนลดได้สูงสุดเพียงหนึ่งละ 20.14 บาท

อย่างไรก็ดี สำหรับตั๋วเงินที่มีมูลค่าต่ำ ธนาคารแห่งประเทศไทยยอมให้ ธนาคารพาณิชย์คิดส่วนลดได้ฉบับละ 15 บาท ทั้งนี้หมายความว่า ในกรณีที่ลูกค้านำตั๋วเงินมาขายลดธนาคาร เมื่อคำนวณส่วนลดตามจำนวนเงินในตั๋ว อัตราดอกเบี้ยตามกฎหมาย และระยะ

เวลาที่จะเรียกเก็บดอกเบี้ยแล้ว ถ้าต่ำกว่า 15 บาท ธนาคารสามารถเรียกเก็บส่วนลดได้ 15 บาท

2. การให้กู้ยืมและให้เครดิตรายใหญ่

การให้กู้ยืมและให้เครดิตของธนาคารพาณิชย์แก่บุคคลใด บุคคลหนึ่ง ตามปกติจะมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับการพิจารณาของธนาคารว่า บุคคลนั้นมีความต้องการเงินทุนมากน้อยเท่าใด มีความสามารถในการบริหารงานให้เกิดผลกำไรมาใช้หนี้คืนได้เพียงใด ฯลฯ แต่สำหรับการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้จำนวนมาก ๆ หรือแก่ลูกหนี้รายใหญ่ นอกจากจะพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ธนาคารยังจะต้องคำนึงถึงบทบัญญัติของมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ด้วย

ความหมาย

ตามบทบัญญัติของมาตรา 13 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

> มาตรา 13 ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมเงิน หรือให้เครดิตโดยการซื้อ ซื้อลด หรือรับซื้อลดตั๋วเงินอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกันแก่บุคคลใด บุคคลหนึ่ง ในขณะใดขณะหนึ่งเกินอัตราส่วนกับเงินกองทุนตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี ทั้งนี้ เว้นแต่ได้รับผ่อนผันจากรัฐมนตรี ในการผ่อนผันนั้น รัฐมนตรีจะผ่อนผันโดยมีเงื่อนไขก็ได้

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า กฎหมายมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมหรือให้เครดิตไม่ว่าประเภทเดียวหรือหลายประเภทรวมกัน แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเกินกว่าอัตราส่วนกับเงินกองทุน(จะได้กล่าวถึงความหมายของเงินกองทุนในบทที่ 4) ที่กำหนด ในขณะนี้คือ ร้อยละ 25 ของเงินกองทุน

ลูกหนี้รายใหญ่ตามความหมายของมาตรา 13 ควบคุมเฉพาะหนี้ที่เกิดขึ้นจากการให้กู้ยืมและให้เครดิตเท่านั้น ไม่รวมถึงหนี้ที่เกิดจากการที่ธนาคารพาณิชย์ชดใช้เงินแทนลูกหนี้ตามภาระการค้ำประกัน หรือการรับรองตั๋วเงิน อันเนื่องมาจากลูกหนี้ผิดสัญญา หากลูกหนี้มีหนี้ประเภทนี้ และหนี้อันมิใช่เกิดจากการให้กู้ยืมและให้เครดิต ในการพิจารณาลูกหนี้ราย

ใหญ่ตามมาตรา 13 จะต้องไม่นำมาพิจารณา สำหรับตัวลูกหนี้ตามมาตรานี้ หมายถึง ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ไม่ว่าจะจดทะเบียนในประเทศ หรือต่างประเทศ ไม่ว่าจะดำเนินธุรกิจประเภทใด ซึ่งรวมทั้งธนาคารพาณิชย์ด้วยกันเอง และสถาบันการเงินอื่น ตลอดจนนิติบุคคลที่มีกฎหมายตั้งขึ้นโดยเฉพาะ นอกจากจะพิจารณาถึงการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ตัวลูกหนี้เองแล้ว การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บุคคลตามมาตรา 13 วรรคสอง ก็ถือเป็นการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บุคคลนั้น หรือลูกหนี้นั้นด้วย ซึ่งได้แก่การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่

(1) ภริยา หรือสามีของบุคคลนั้น

(2) ห้างหุ้นส่วนสามัญที่บุคคลนั้น หรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นเป็นหุ้นส่วน

(3) ห้างหุ้นส่วนจำกัดที่บุคคลนั้น หรือภริยา หรือสามีของบุคคลนั้น เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิด หรือ

(4) บริษัทจำกัดที่บุคคลนั้น และหรือภริยา หรือสามีของบุคคลนั้นถือหุ้นอยู่เป็นจำนวนเงินเกินกึ่งหนึ่งแห่งทุนของบริษัท

การที่กฎหมายกำหนดการให้กู้ยืมและให้เครดิตรายใหญ่ หรือลูกหนี้รายใหญ่เทียบกับเงินกองทุน ก็ด้วยพิจารณาเห็นว่า เงินกองทุน หรือส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นตัวรองรับผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ หากธนาคารใดมีส่วนที่จะรับผลเสียหายได้มากก็สามารถให้กู้ยืมได้มากกว่าธนาคารที่มีส่วนรองรับผลเสียหายได้น้อย เป็นการให้ความยุติธรรมแก่ทุกธนาคาร นอกจากนี้ การกำหนดอัตราส่วนการให้กู้ยืมและให้เครดิตรายใหญ่กับเงินกองทุนยังเป็นการส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์พยายามเสริมสร้างเงินกองทุนของตนให้มากขึ้น โดยจัดสรรกำไรเป็นเงินสำรอง ไม่จ่ายเงินปันผลในอัตราที่สูงเกินไป และการเรียกทุนเพิ่ม ซึ่งจะทำให้ธนาคารพาณิชย์สามารถให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกค้ารายหนึ่ง ๆ ได้มากขึ้น เพื่อจะรักษาลูกค้ามิให้ไปติดต่อกับธนาคารอื่น และผลจากการที่ธนาคารเพิ่มเงินกองทุนจะทำให้ธนาคารมีความมั่นคง เป็นที่เชื่อถือของประชาชนมากขึ้น

การผ่อนผัน

การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเกินกว่าอัตราส่วนกับเงินกองทุนที่กำหนดโดยธนาคารแห่งประเทศไทย พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มิได้

กำหนดห้ามโดยเด็ดขาด หากธนาคารพาณิชย์เห็นว่าจำเป็นจะต้องให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้เกินกว่าอัตราที่กำหนด ก็อาจขอผ่อนผันจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยผ่านธนาคารแห่งประเทศไทยได้ ซึ่งในระยะแรกของการใช้กฎหมายฉบับนี้ ได้มีธนาคารพาณิชย์ขอผ่อนผันมาเป็นจำนวนมาก ก็ได้รับการผ่อนผันจากรัฐมนตรีด้วยดี เพราะเห็นว่าเป็นระยะการปรับปรุงเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ แต่ต่อมาหลังจากให้ธนาคารพาณิชย์ปรับปรุงเงินกองทุนเป็นเวลาพอสมควรแล้ว การผ่อนผันก็เข้มงวดขึ้น มีการกำหนดเงื่อนไขในการผ่อนผัน และหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผ่อนผัน เช่น วงเงินผ่อนผันจะจำกัดอยู่ภายในขอบเขตไม่เกิน 2 เท่าของเงินกองทุน และ 2 ใน 3 ของการผ่อนผันจะต้องเป็นการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่กิจการที่เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การส่งสินค้าออก การอุตสาหกรรม และการสั่งสินค้าที่จำเป็น เมื่อเป็นเช่นนี้ ธนาคารก็จำต้องปรับปรุงการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้รายใหญ่ โดยการเรียกหนี้ที่ไม่อยู่ในข่ายได้รับการผ่อนผันคืนบ้าง เพิ่มเงินกองทุนให้สูงขึ้นบ้าง และโดยการระมัดระวังการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้ที่มีวงเงินให้กู้ยืมเท่ากับ หรือใกล้เคียงกับร้อยละ 25 ของเงินกองทุนทุกขณะ แม้กระนั้นก็ดี ในบางครั้งก็ทำให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งเป็นปัญหาต่อธนาคาร ดังจะได้กล่าวต่อไป ในหัวข้อปัญหาและข้อเสนอแนะ

ในการขอผ่อนผันการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้ที่กู้ยืมเกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุน ธนาคารพาณิชย์อาจขอผ่อนผันวงเงินตามประเภทของการให้กู้ยืมหรือให้เครดิต หรือจะขอผ่อนผันวงเงินรวมไปก็ได้ เมื่อได้รับการผ่อนผันแล้ว ธนาคารก็สามารถให้กู้ยืมและให้เครดิตภายในวงเงินนั้นได้ แต่ในกรณีที่ได้รับผ่อนผันวงเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตแต่ละประเภทนั้น ถ้าธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมและให้เครดิตทั้งสิ้นเกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุนแล้ว การให้กู้ยืมและให้เครดิตแต่ละประเภทจะสูงกว่าที่ได้รับการผ่อนผันของหนี้ประเภทนั้นไม่ได้ แม้ว่า เมื่อรวมหนี้ทุกประเภทที่ให้กู้ยืมและให้เครดิตแล้วจะไม่เกินวงเงินทั้งหมดที่ได้รับการผ่อนผันก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากได้รับการผ่อนผันเป็นประเภทหนี้ แต่ถ้าธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมและให้เครดิตทั้งสิ้นไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุน ธนาคารก็สามารถให้กู้ยืมและให้เครดิตประเภทใดประเภทหนึ่งเกินกว่าที่ได้รับการผ่อนผันได้ เพราะแม้ธนาคารจะไม่ได้รับการผ่อนผันก็ย่อมทำได้อยู่แล้ว ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับการผ่อนผันเป็นวงเงิน

รวม ตราบใดที่จำนวนเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตรวมทั้งสิ้นยังไม่เกินวงเงินที่ได้รับอนุมัติ แม้ว่าเงินให้กู้ยืมหรือให้เครดิตประเภทใดประเภทหนึ่งจะสูงเกินวงเงินที่ได้รับอนุมัติก็ตาม ธนาคารก็สามารถทำได้ ไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายมาตรา 13

การยกเว้น

มาตรา 13 ได้กำหนดและให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดการให้กู้ยืมและให้เครดิตบางประเภท และการให้กู้ยืมและให้เครดิตโดยมีหลักทรัพย์ หรือทรัพย์สินอื่นบางประเภทเป็นประกันได้รับยกเว้น ไม่ถือเป็นการให้กู้ยืมและให้เครดิตรายใหญ่ ซึ่งได้แก่

(1) ให้กู้ยืมโดยการซื้อ หลักทรัพย์รัฐบาลไทย หุ้นกู้ หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือหุ้นกู้ หรือพันธบัตรที่กระทรวงการคลังค้ำประกันต้นเงินและดอกเบี้ย

(2) ให้กู้ยืมโดยมีหลักทรัพย์รัฐบาลไทย หุ้นกู้หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรหรือบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือหุ้นกู้ หรือพันธบัตรที่กระทรวงการคลังค้ำประกันต้นเงินและดอกเบี้ยเป็นประกัน ทั้งนี้เฉพาะในส่วนที่ไม่เกินมูลค่าแห่งหลักทรัพย์ หรือทรัพย์สินที่ธนาคารพาณิชย์นั้นได้รับไว้เป็นประกัน

(3) ให้เครดิตโดยการซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินดังต่อไปนี้

ก. ตั๋วแลกเงินหรือตั๋วสัญญาใช้เงินที่กระทรวง ทบวง กรม หรือทบวงการเมืองที่มีฐานะเทียบเท่า รับรอง หรือออกเป็นค่าซื้อสินค้า หรือจ้างทำของ

ข. ตั๋วเงินค่าสินค้าที่ส่งออก

การกำหนดยกเว้นไว้ดังกล่าวก็โดยพิจารณาเห็นว่า การให้กู้ยืมและให้เครดิตดังกล่าว ไม่มีความเสี่ยง (ยกเว้นตั๋วเงินค่าสินค้าที่ส่งออก) เนื่องจากมีส่วนราชการเข้ามาเกี่ยวข้องในฐานะลูกหนี้อันดับแรก หรืออันดับสอง สำหรับข้อ (3) ข. ตั๋วเงินค่าสินค้าส่งออก แม้จะมีความเสี่ยงอยู่บ้าง แต่ก็มีน้อยมาก เพราะปกติธนาคารพาณิชย์ในต่างประเทศค้ำประกันการชำระเงิน และเป็นกิจการที่ควรส่งเสริมจึงได้กำหนดยกเว้นไว้ เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมและให้เครดิตค้านี้มาก ๆ

เหตุผลที่จำกัดการให้กู้ยืมและให้เครดิตรายใหญ่

ในการให้กู้ยืมและให้เครดิตของธนาคารพาณิชย์ย่อมจะมีความเสี่ยงในการเรียกหนี้คืน เมื่อครบกำหนด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลูกหนี้ประสบความล้มเหลวในการดำเนินงานหรือลูกหนี้ตั้งใจจะฉ้อโกงธนาคาร หากลูกหนี้มีหลักประกัน หรือมีบุคคลค้ำประกันหนี้ ความเสี่ยงก็อาจจะลดลง หรือไม่มีความเสี่ยงเลยถ้าหลักประกันมีมูลค่าคุ้มหนี้ หรือผู้ค้ำประกันมีฐานะดียอมชำระหนี้ให้ นอกจากนี้ ธนาคารพาณิชย์ยังอาจลดความเสี่ยงลงได้อีกด้วยการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้หลาย ๆ ราย ๆ ละไม่มากนัก และที่ประกอบธุรกิจต่าง ๆ กัน เพราะแม้ลูกหนี้บางรายจะไม่สามารถชำระหนี้ ก็ไม่ทำให้ธนาคารเสียหายมากนัก และยังมีลูกหนี้รายอื่นอีกมากที่จะทำให้ธนาคารมีรายได้ แม้ในบางระยะธุรกิจบางประเภทจะเสียหาย ซึ่งทำให้ลูกหนี้ที่ประกอบธุรกิจประเภทนั้นไม่อาจชำระหนี้ได้ ธนาคารก็จะเสียหายเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะธนาคารได้กระจายความเสี่ยงออกไปมาก ตรงกันข้าม ถ้าธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมน้อยราย แต่ละรายให้กู้ยืมไปมาก การกระจายความเสี่ยงก็อยู่ในวงแคบ หากลูกหนี้รายใดไม่สามารถชำระหนี้ได้ หรือลูกหนี้เลิกกู้ยืม ก็จะทำให้ธนาคารเสียหายมาก หรือขาดรายได้ไปมาก และยิ่งให้กู้ยืมแก่ธุรกิจเพียงไม่กี่ประเภทแล้ว จะทำให้ธนาคารเสี่ยงมากยิ่งขึ้น จนอาจกระทบกระเทือนถึงฐานะการเงินของธนาคารเองได้ ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 จึงได้กำหนดมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด เป็นจำนวนเกินกว่าอัตราส่วนกับเงินกองทุน ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งนับแต่เริ่มใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นต้นมา อัตราส่วนดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงรวม 4 ครั้ง ลดลงตามลำดับดังนี้คือ ร้อยละ 40, $33\frac{1}{3}$, 30 และ 25 ที่เป็นเช่นนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้ธนาคารพาณิชย์เข้าไปผูกพันกับลูกหนี้คนใดคนหนึ่งมากเกินไป จนอาจกระทบกระเทือนฐานะการเงินของธนาคารได้ และหากธนาคารพาณิชย์ต้องการให้ลูกหนี้รายใหญ่ ๆ กู้ยืม ธนาคารก็จำต้องเสริมสร้างเงินกองทุนให้มากขึ้นอีก

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

จากบทบัญญัติของมาตรา 13 และการปฏิบัติตามมาตรา 13 มีปัญหาที่ควรแก่การพิจารณาคือ

(1) มาตรา 13 บัญญัติว่า "ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมหรือให้เครดิตโดยการซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลด ตั๋วเงินอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกันแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในขณะใดขณะหนึ่ง..." จากข้อความที่ขีดเส้นใต้มีความหมายว่า ไม่ว่าเวลาใด ถ้าธนาคารให้กู้ยืมหรือให้เครดิตแก่ลูกหนี้เกินกว่าอัตราส่วนกับเงินกองทุนที่กำหนดแล้วถือว่าผิดกฎหมาย การที่มีคำนี้อยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายทำให้เกิดปัญหากับธนาคารมาก เนื่องจากธนาคารจะต้องระวังตัวอยู่ตลอดเวลาในขณะเปิดดำเนินการ คือจะต้องคุมยอดหนี้ของลูกหนี้ทุกประเภททุกเวลาชิให้เกินอัตราที่กำหนด โดยทั่วไปธนาคารจะทำบัตรควบคุมเครดิต (Credit Control Card) ซึ่งระบุยอดหนี้ทุกประเภทของลูกหนี้ และยอดรวมของหนี้ทุกประเภททุกขณะ เพื่อช่วยมิให้ธนาคารปฏิบัติผิดพลาด แต่บางธนาคารอาจจะมิได้จดรายการในบัตรเครดิตทุกขณะที่ให้กู้ยืม โดยรวบรวมยอดหนี้ทุกประเภทมาจดเมื่อสิ้นวัน ซึ่งจะไม่ช่วยธนาคารพาณิชย์ในเรื่องนี้ได้ เว้นแต่ธนาคารจะได้กำหนดวงเงินของหนี้แต่ละประเภทไว้แน่นอน และไม่ยอมให้ลูกหนี้กู้ยืมเกินกว่าวงเงินอย่างเด็ดขาดทุกขณะ หากธนาคารยอมให้กู้ยืมเกินวงเงิน ธนาคารก็อยู่ในข่ายเสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมาย โดยเฉพาะเงินเบิกเกินบัญชี ซึ่งยอดที่ปรากฏเป็นหนี้จะขึ้นลงตามรายการฝากและถอน หากในขณะใด ขณะหนึ่ง ธนาคารยอมให้ลูกหนี้เป็นหนี้สูงกว่าที่กำหนด แม้ว่าตอนบ่าย หรือเมื่อสิ้นวัน ลูกหนี้จะเป็นหนี้ต่ำกว่าที่กำหนดก็ตาม ถือว่าปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมาย คือยอมให้ลูกหนี้เป็นหนี้สูงกว่าที่กำหนด มีบางคนเข้าใจว่ายอดหนี้ระหว่างวัน แม้ว่าจะสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด หากยอดหนี้เมื่อสิ้นวันไม่สูงกว่าแล้วก็ไม่ผิดกฎหมาย ทั้งนี้เนื่องจาก ธนาคารส่วนใหญ่ถือว่าลูกหนี้เป็นหนี้เท่าใด เมื่อสิ้นวัน และจะคิดดอกเบี้ยจากยอดสิ้นวัน จึงเป็นปัญหาแก่ธนาคาร เนื่องจากในทางปฏิบัติ ธุรกิจการค้าโดยทั่วไปมักจะนำเงินมาเข้าบัญชีในตอนเย็นเป็นส่วนใหญ่ ถ้าธนาคารไม่ยอมให้ลูกหนี้เบิกเงินเกินกว่าที่กำหนดไปในระหว่างวัน ลูกหนี้จะต้องนำเงินมาเข้าบัญชีระหว่างวันด้วย ซึ่งจะทำให้ลูกหนี้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น การที่จะมิให้ธนาคารให้กู้ยืมเกินกำหนดระหว่าง

วัน ทำให้ธนาคารต้องระมัดระวังตลอดเวลา กว่าจะจ่ายเงินให้ผู้ที่นำเช็คมาขึ้นเงินได้จะต้องตรวจสอบอย่างละเอียด ทำให้เสียเวลาด้วยกันทั้งสองฝ่าย ในบางกรณีธนาคารอาจกระทำผิดโดยความพลั้งเผลอ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในขณะที่งานยุ่ง นอกจากนี้ การให้กู้ยืมเกินเพียงระยะสั้นภายในวันนั้นคงไม่เป็นการเสี่ยงมากนัก และหากธนาคารเข้มงวดเกินไปอาจจะทำให้เสียลูกค้าได้ อีกทั้งระเบียบปฏิบัติโดยทั่วไปของธนาคารพาณิชย์ก็ถือว่าลูกหนี้จะเป็นหนี้เท่าใดก็ต่อเมื่อสิ้นวัน และก็คิดดอกเบี้ยจากยอดหนี้เมื่อสิ้นวัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเห็นว่าน่าจะมีการแก้บทบัญญัติของมาตรา 13 โดยให้ถือยอดเมื่อสิ้นวันเป็นยอดหนี้เงินให้กู้ยืมและให้เครดิตรายใหญ่

(2) ตามมาตรา 13 วรรคสาม (2) ระบุเกี่ยวกับการให้กู้ยืมและให้เครดิตที่ได้รับยกเว้นไว้ดังนี้ "(2) ให้กู้ยืมเงินโดยมีประกันด้วยหลักทรัพย์รัฐบาลไทย หรือหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินอื่นตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ทั้งนี้ เฉพาะในส่วนที่ไม่เกินมูลค่าแห่งหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินที่ธนาคารพาณิชย์นั้นได้ตีราคารับไว้เป็นประกัน..." แต่ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยออกตามความในมาตรา 13 ฉบับลงวันที่ 12 กันยายน 2515 ข้อ 2(2) กำหนดทรัพย์สินอื่นที่เป็นประกันการกู้ยืมตามมาตรา 13 วรรคสาม ข้อ (2) ระบุว่า

> (2) ให้กู้ยืมเงินโดยมีหุ้นกู้หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรหรือบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือหุ้นกู้ หรือพันธบัตรที่กระทรวงการคลังค้ำประกันต้นเงินและดอกเบี้ย เป็นประกัน เฉพาะในส่วนที่ไม่เกินมูลค่าที่ตราไว้ของหุ้นกู้หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้หรือพันธบัตรนั้น

จะเห็นว่าการให้ถือมูลค่าของหลักประกันไม่ตรงกัน ตามตัวกฎหมายให้ถือตามราคาที่ธนาคารพาณิชย์ตีไว้ ส่วนตามประกาศฯ ให้ถือตามราคาที่ตราไว้ ซึ่งคงเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะให้ยกเว้นเฉพาะส่วนที่ไม่เกินมูลค่าที่ตราไว้ของหลักประกันดังกล่าว แต่ตามกฎหมายทั่วไป ประกาศที่ออกตามความในกฎหมายจะขัดหรือแย้งกับตัวกฎหมายไม่ได้ ฉะนั้นจึงต้องถือตามราคาที่ธนาคารได้ตีไว้ จริงอยู่แม้ธนาคารพาณิชย์ทั่วไปจะตีราคาตามมูลค่าที่ได้ตราไว้ และการที่จะให้กู้ยืมเกินกว่ามูลค่าของหลักทรัพย์ที่ตราไว้มากจนสูงกว่าร้อยละ 25 ของเงินกองทุนจะเกิดขึ้นได้ยากก็ตาม แต่ธนาคารก็สามารถตีราคาให้สูงกว่าราคาที่ตราไว้เท่า

ใดก็ได้ เพื่อเลี่ยงกฎหมายมาตรานี้ เพราะไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการตีราคาหรัพย์สินที่วางเป็นประกันในพระราชบัญญัตินี้ จึงเห็นควรแก้ข้อความดังกล่าวในกฎหมายเสียใหม่ ให้ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

(3) การให้กู้ยืมระหว่างธนาคารปกติมักกระทำกันในลักษณะ Call Loan คือ ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม เป็นการให้ความช่วยเหลือกันระหว่างธนาคาร โดยอาจทำในรูปเงินให้กู้ มีสัญญา หรือออกตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือโดยให้ธนาคารที่กู้ออกใบรับฝาก หรือออก Cashier Cheque หรือ Cashier Order แก่ธนาคารผู้ให้กู้ ปัญหาที่เกิดขึ้นมักจะมีว่า ธนาคารที่ให้กู้จะแสดงยอดในบัญชีเป็นเงินฝากในธนาคารที่กู้ เพราะการมีเงินฝากที่ธนาคารอื่นไม่ใช่การให้กู้และไม่เป็นสินทรัพย์เสี่ยง ธนาคารผู้ให้กู้ไม่ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับในมาตรา 13 และเรื่องสินทรัพย์เสี่ยงตามมาตรา 10 ส่วนธนาคารที่ขอกู้ก็อยากจะแสดงยอดในบัญชีเป็นหนี้สินประเภทเงินกู้ไม่ใช่เงินฝาก เพราะการรับฝากทำให้ธนาคารต้องดำรงเงินสดสำรองที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ถ้าทั้ง 2 ธนาคารถือเช่นนี้จะต้องมีธนาคารหนึ่งปฏิบัติผิดพลาด เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน แต่ปฏิบัติกันเป็น 2 เรื่อง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ทั้ง 2 ฝ่าย ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงให้ถือเอกสารหลักฐานที่ทำกันไว้เป็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้าเป็นสัญญากู้ยืม หรือเป็น Cashier Cheque หรือCashier Order หรือตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือตั๋วแลกเงิน ก็ถือเป็นเงินให้กู้ยืมของฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอยู่ในบังคับของมาตรา 13 และเป็นเงินกู้ยืมของอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าเป็นใบรับฝาก ก็ถือเป็นเงินฝากของฝ่ายหนึ่งไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 13 และเป็นเงินรับฝากของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งต้องดำรงเงินสดสำรองตามมาตรา 11

เนื่องจากเกิดปัญหาดังกล่าว จึงเห็นว่า เงินให้กู้ยืมระหว่างธนาคารน่าจะได้รับยกเว้น ไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 13 ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลหลายประการ คือ การที่ธนาคารเป็นลูกหนี้ ย่อมไม่มีความเสี่ยงต่อธนาคารที่ให้กู้ยืม เมื่อธนาคารที่กู้ยืมนำเงินไปให้กู้ยืมต่อ เงินให้กู้ยืมนั้นก็อยู่ในข่ายของมาตรา 13 อยู่แล้ว และเมื่อไม่ได้รับการยกเว้น ธนาคารที่ให้กู้ก็จะต้องทำในรูปของเงินฝากที่ธนาคารผู้กู้ยืม ซึ่งธนาคารผู้กู้ยืมก็จำต้องตกลงตาม เพราะต้องการเงิน ยังผลให้ต้องดำรงเงินสดสำรองเพิ่มขึ้น เงินที่จะไปขยายเครดิตก็จะลดลงตาม ทำให้รายได้ของธนาคารผู้กู้ยืมน้อยลง

(4) การซื้อหุ้นกู้ของบริษัทจำกัดจะถือเป็นการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้ตามมาตรา 13 ได้หรือไม่ เนื่องจากมิได้ระบุโดยชัดแจ้งในมาตรานี้ โดยทั่วไปนั้นหุ้นกู้มักจะถือเป็นหลักทรัพย์ที่ธนาคารถือหุ้นไว้เพื่อหารายได้ มิใช่เงินกู้ยืม แต่เมื่อพิจารณาถึงตัวลูกหนี้ซึ่งเป็นบริษัทจำกัด เมื่อต้องการจะกู้ยืมเงินอาจทำได้ 2 ทางคือ ทำสัญญากู้ยืม และออกหุ้นกู้ขายประชาชนทั่วไป เมื่อลูกหนี้กู้ยืมเงิน ผู้ซื้อก็เป็นผู้ให้กู้ยืม นอกจากนี้มาตรา 13 วรรคสาม(1) ยังให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดหลักทรัพย์อื่นที่ได้รับยกเว้นไม่ถือเป็นการให้กู้ยืมและให้เครดิตตามมาตรานี้ แสดงว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์จะให้ถือหลักทรัพย์เป็นเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตด้วย ฉะนั้น หากธนาคารซื้อหุ้นกู้ของบริษัทจำกัดไว้ ก็ถือได้ว่า ธนาคารให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บริษัทนั้น ซึ่งนอกจากจะอยู่ในบังคับของมาตรา 13 แล้ว ยังอยู่ในบังคับของมาตรา 12(6) ที่ห้ามธนาคารพาณิชย์ซื้อหรือมีหุ้นหรือหุ้นกู้อย่างเดียวหรือสองอย่างรวมกันในบริษัทจำกัดใดเป็นจำนวนเกินกว่าร้อยละ 20 ของเงินทุนในบริษัทจำกัดนั้นด้วย ซึ่งหมายความว่า ถ้าธนาคารพาณิชย์จะซื้อหรือมีหุ้นกู้ ธนาคารจะต้องมีให้หุ้นกู้เมื่อรวมกับหุ้น(ถ้ามี) ของบริษัทจำกัดนั้นเกินกว่าร้อยละ 20 ของหุ้นของบริษัทจำกัดนั้น และเมื่อรวมหุ้นกู้กับเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้ประเภทอื่นแล้วต้องไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุน

(5) ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมหรือให้เครดิตแก่ลูกหนี้ไปไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุน หรือวงเงินผ่อนผันจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ต่อมาลูกหนี้ค้างชำระดอกเบี้ยตลอดมา ทำให้ยอดหนี้เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุนหรือเกินวงเงินที่ได้รับผ่อนผัน จะถือว่าธนาคารปฏิบัติผ่าฝืนกฎหมายหรือไม่ ในกรณีนี้เห็นว่า ธนาคารพาณิชย์มิได้ปฏิบัติผ่าฝืนกฎหมาย เนื่องจากธนาคารมิได้ให้กู้ยืมหรือให้เครดิตเกินกว่าอัตราที่กำหนด หนี้ส่วนที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดเกิดจากลูกหนี้ไม่ชำระดอกเบี้ย มิได้เกิดจากธนาคารที่ยอมให้ลูกหนี้เป็นหนี้มากขึ้น

ทำนองเดียวกับกรณีข้างต้น หากธนาคารให้กู้ยืมหรือให้เครดิตแก่ลูกหนี้ประเภทหนึ่งซึ่งไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุน ต่อมาเมื่อหนี้ครบกำหนดชำระลูกหนี้ยังไม่สามารถชำระหนี้ได้ จึงตกลงแปลงหนี้ประเภทนั้นเป็นอีกประเภทหนึ่ง โดยรวมดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เข้าเป็นหนี้ทั้งหมด ทำให้ลูกหนี้เป็นหนี้เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุน กรณี

เช่นนี้ธนาคารพาณิชย์ก็ปฏิบัติได้ ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว

(6) มีบางธนาคารเมื่อให้กู้ยืมหรือให้เครดิตแก่ลูกหนี้เต็มร้อยละ 25 ของเงินกองทุน หรือวงเงินที่ได้รับผ่อนผันแล้ว จะให้ลูกหนี้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน แล้วธนาคารเข้าอาวัล โดยธนาคารได้รับค่าธรรมเนียมจากการอาวัล แล้วลูกหนี้นำตั๋วสัญญาใช้เงินนั้นไปขายลดธนาคารอื่น หรือบางกรณี ธนาคารเข้าค้ำประกันการกู้ยืมจากธนาคารอื่นหรือจากต่างประเทศ จริงอยู่ แม้การรับรองตั๋วเงินและการค้ำประกันจะเป็นธุรกิจอันเป็นประเพณีของธนาคารก็ตาม แต่การกระทำในลักษณะดังกล่าวเป็นการเลี่ยงมาตรา 13 และขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย กล่าวคือ แม้ธนาคารจะมิได้ให้กู้ยืมโดยตรง แต่ธนาคารก็เข้าไปผูกพันกับลูกหนี้ในจำนวนที่มากกว่าที่กฎหมายกำหนด และหากลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ที่ธนาคารค้ำประกันหรือรับรองได้ ธนาคารก็ต้องชำระหนี้แทน เมื่อถึงตอนนี้ ลูกหนี้ก็จะกลายเป็นลูกหนี้ของธนาคาร แต่เป็นลูกหนี้ที่เกิดจากการค้ำประกันหรือการรับรองซึ่งมิใช่หนี้จากการให้กู้ยืมและให้เครดิต จึงไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 13

(7) ตามมาตรา 13 กำหนดให้ การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บริษัทจำกัดซึ่งมีบุคคลที่เป็นลูกหนี้ธนาคาร หรือภริยา หรือสามีของบุคคลที่เป็นลูกหนี้ธนาคารถือหุ้นอยู่เป็นจำนวนเงินเกินกึ่งหนึ่งแห่งทุนของบริษัท เป็นการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บุคคลที่เป็นลูกหนี้ธนาคาร จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า ก่อนที่ธนาคารจะให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บริษัทจำกัดใดจะต้องพิจารณาถึงผู้ถือหุ้นของบริษัทจำกัดนั้นด้วย ถ้ามีผู้ถือหุ้นคนใดไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลถือหุ้นเกินกว่าครึ่งหนึ่งของทุนทั้งหมด ธนาคารจะต้องสอบดูว่าบุคคลนั้นเป็นลูกหนี้เงินให้กู้ยืมและให้เครดิตของธนาคารหรือไม่ ถ้าเป็น การจะให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บริษัทจำกัดนั้น เมื่อรวมกับหนี้ของผู้ถือหุ้นรายใหญ่นั้นแล้ว ต้องไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุนของธนาคาร ในทำนองเดียวกัน ถ้ามีบุคคลใดจะมาขอกู้ยืมจากธนาคาร ธนาคารก็ควรจะได้ตรวจสอบดูว่า ผู้ขอกู้ยืมเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดเกินกว่าครึ่งหนึ่งของทุนของบริษัทจำกัดที่เป็นลูกหนี้เงินให้กู้ยืมและให้เครดิตหรือไม่ หากเป็นผู้ถือหุ้นเกินกว่าครึ่งหนึ่งแล้ว การให้กู้ยืมแก่ผู้ขอกู้ยืมใหม่เมื่อรวมกับบริษัทจำกัดนั้น จะต้องไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุนของธนาคารด้วย ในทางปฏิบัติ ธนาคารมักจะไม่ใคร่ได้คำนึงถึงปัญหาข้อนี้นัก เพราะบริษัทจำกัดที่มีบุคคลคนเดียวถือหุ้นเกินกว่าครึ่งหนึ่งของทุนมีจำนวนน้อย อย่างไรก็ดี เชื่อว่าในอนาคต

บริษัทจำกัดที่เป็นเครือของบริษัทจำกัดอื่นจะมีมากขึ้น จึงควรที่ธนาคารจะให้ความระมัดระวัง โดยอาจจัดทำรายชื่อผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดเกินกว่ากึ่งหนึ่งของหุ้นของบริษัทจำกัดไว้ เพื่อตรวจสอบเมื่อมีผู้มาขอกู้ยืมใหม่ มิฉะนั้นแล้ว อาจจะทำให้ธนาคารปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมายได้

ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บริษัทจำกัด 2 บริษัท ต่อมาบริษัทแห่งหนึ่งได้ซื้อหุ้นในบริษัทอีกแห่งหนึ่งเกินกว่าครึ่งหนึ่งแห่งทุนของบริษัท หากเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บริษัททั้งสองรวมกันเกินกว่าร้อยละ 25 ของเงินกองทุนของธนาคาร จะทำให้ธนาคารปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมายมาตรา 13 ทันที โดยไม่อาจจะแก้ไขได้ เนื่องจากธนาคารอาจจะไม่รู้ตัวเพราะไม่ทราบว่า บริษัททั้งสองได้รวมตัวกัน หรืออาจจะทราบภายหลังที่ธนาคารทั้งสองได้รวมตัวกันไปแล้ว ฉะนั้น ธนาคารจึงต้องติดตามข่าวคราวของลูกหนี้ทุกระยะเพื่อจะได้หาทางแก้ไขได้ทันท่วงที อย่างไรก็ดี เห็นว่าการจะแก้ไขในทันทีเป็นเรื่องที่มีปัญหามาก กล่าวคือ การเรียกหนี้ส่วนที่เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุนคืนนั้น ถ้าเป็นจำนวนเงินมาก อาจทำให้บริษัทนั้นประสบปัญหาการขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนจนอาจจะต้องเลิกกิจการไป หรืออาจทำให้ธนาคารเสียลูกค้าไป เพราะลูกหนี้ต้องไปกู้เงินจากที่อื่นมาใช้หนี้ และการที่ธนาคารต้องเรียกหนี้คืนจำนวนมากจะทำให้ธนาคารขาดรายได้ไปเป็นจำนวนเงินมิใช่น้อย ทางที่จะแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้ ก็คือ ธนาคารจะต้องพยายามติดตามความเคลื่อนไหวของลูกหนี้ตลอดเวลา เมื่อทราบแน่ชัดว่า จะมีการรวมกิจการกัน ธนาคารอาจจะรีบขอผ่อนผันต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเสียแต่เนิ่น ๆ เพื่อให้ได้รับการผ่อนผันก่อนที่จะมีการรวมกิจการกัน หรือถ้าหากหนี้ส่วนที่เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุนมีไม่มากนักก็ต้องพยายามงดการให้กู้ยืมและให้เครดิตเป็นลำดับไปจนกว่าจะอยู่ในจำนวนที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจะไม่ทำให้เกิดการเสียหายด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย หรือถ้าสามารถทำได้ อาจจะเพิ่มเงินกองทุนให้สูงขึ้น เพื่อสามารถให้กู้ยืมได้เพิ่มขึ้น

(8) ธนาคารต่างประเทศที่มีสาขาเปิดทำเนินการในประเทศไทยจะให้กู้ยืมและให้เครดิตโดยตรงแก่ธุรกิจในประเทศไทยจะอยู่ในบังคับของมาตรา 13 หรือไม่ ในเรื่องนี้เมื่อพิจารณาถึงความหมายของธนาคารพาณิชย์ตามมาตรา 4 แล้วจะเห็นว่า ธนาคารพาณิชย์ตามกระราชบัญญัตินี้ หมายถึง ธนาคารที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบการธนาคารพาณิชย์และสาขาของธนาคารต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบการธนาคารพาณิชย์ มิได้คลุมไปถึง

สาขาหรือสำนักงานใหญ่ในต่างประเทศ ฉะนั้นจึงไม่น่าจะอยู่ในบังคับของมาตรา 13 แต่ตามหลักทั่วไปของกฎหมายถือว่า สาขาและสำนักงานใหญ่เป็นส่วนประกอบของนิติบุคคลเดียวกัน สาขามิได้เป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากสำนักงานใหญ่ ฉะนั้นเมื่อการให้กู้ยืมของสาขาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสำนักงานใหญ่อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 13 การให้กู้ยืมของสำนักงานใหญ่อันเป็นนิติบุคคลเดียวกันซึ่งมักกระทำผ่านสาขาของตน ก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 13 ด้วย

เจตนารมณ์ของมาตรา 13 ไม่ต้องการจะให้ธนาคารเข้าไปถูกกันกับลูกหนี้คนใดคนหนึ่งมากเกินไป โดยกำหนดการให้กู้ยืมและให้เครดิตเทียบกับเงินกองทุนของธนาคารนั้นเอง เพื่อความเป็นธรรมแก่ธนาคารทุกธนาคารดังได้กล่าวแล้ว เมื่อธนาคารต่างประเทศทั้งสาขาในประเทศไทย โดยมีเงินกองทุนของสาขาน้อยก็ควรจะให้กู้ยืมและให้เครดิตได้น้อยตามอัตราส่วนกับเงินกองทุน สาขาของธนาคารต่างประเทศที่จะให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้เกินกว่าร้อยละ 25 ของเงินกองทุนมาก ๆ รายจึงใช้วิธีให้สำนักงานใหญ่ให้กู้ยืมแทน ซึ่งเป็นการกระทำที่เลี่ยงมาตรา 13 หากถือว่าสำนักงานใหญ่ในต่างประเทศไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 13 แล้วก็จะเป็นการไม่ยุติธรรมสำหรับธนาคารในประเทศ เพราะทั้ง ๆ ที่มีเงินกองทุนมากกว่าแต่ให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งได้น้อยกว่า ฉะนั้นการให้กู้ยืมโดยตรงของสำนักงานใหญ่ในต่างประเทศควรถือรวมกับการให้กู้ยืมของสาขาธนาคารนั้นในประเทศไทยและอยู่ในบังคับของมาตรา 13 เช่นเดียวกันกับให้กู้ยืมและให้เครดิตของธนาคารที่จดทะเบียนในประเทศ

การพิจารณาดังกล่าวเท่ากับถือว่า ธนาคารต่างประเทศจะให้กู้ยืมแก่ธุรกิจในประเทศได้มากน้อยเท่าใดนั้นต้องมาขึ้นอยู่กับเงินกองทุนของสาขาธนาคารนั้นในประเทศไทย อาจมีผู้เห็นว่าไม่เป็นการยุติธรรม เพราะการให้กู้ยืมของสำนักงานใหญ่ในต่างประเทศนั้นมีเงินกองทุนของสำนักงานใหญ่รองรับความเสียหายอยู่แล้ว และทำให้ธนาคารต่างประเทศที่มีสาขาในประเทศไทยเสียเปรียบธนาคารต่างประเทศที่ไม่มีสาขาในประเทศไทย เพราะธนาคารที่ไม่มีสาขาในประเทศไทยไม่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติฉบับนี้ จึงสามารถให้กู้ยืมแก่ลูกหนี้รายใดมากเท่าใดก็ได้ แต่เมื่อพิจารณาโดยถี่ถ้วนแล้ว จะเห็นว่า แม้ธนาคารต่างประเทศจะมีเงินกองทุนอยู่มากแต่ก็ต้องใช้รองรับความเสียหายในการดำเนินงานของสำนักงานใหญ่และสาขาอื่น ๆ ด้วย หากธนาคารต่างประเทศต้องการรับประโยชน์ในประเทศไทย

ก็ควรจะได้สำรองเงินกองทุนของสาขาในประเทศไทยให้มากขึ้น ส่วนเรื่องเสียเปรียบธนาคารต่างประเทศที่ไม่มีสาขาในประเทศไทยนั้น เห็นว่าการที่มีสาขาในประเทศไทย ธนาคารได้รับประโยชน์มากและได้เปรียบอยู่แล้ว

(9) มีบางธนาคารเข้าใจว่าลูกหนี้รายใหญ่ตามมาตรา 13 หมายถึงการที่ลูกหนี้เป็นหนี้ธนาคารสุทธิ เมื่อพิจารณาให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่ลูกหนี้มักจะนำเอายอดเงินฝากของลูกหนี้มาคำนึงด้วย กล่าวคือ เมื่อคำนวณว่าเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตที่ให้ไปหักด้วยยอดเงินฝากของลูกหนี้ที่ธนาคารแล้วยังไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินกองทุน ก็จะให้กู้ยืมต่อไป แม้ว่ายอดเงินที่ให้กู้ยืมและให้เครดิตจะเกินกว่าร้อยละ 25 ของเงินกองทุน ก็ไม่ขอยอมผันเนื่องจากเข้าใจว่ายังไม่เป็นการฝ่าฝืนห้ามตามกฎหมาย ความเข้าใจของธนาคารดังกล่าวยังไม่ถูกต้องนัก ทั้งนี้เนื่องจาก เงินให้กู้ยืมและให้เครดิตเป็นคนละเรื่องกับเงินฝาก หรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้จากธนาคารตามนิติกรรมใด ๆ ธนาคารจะนำยอดทั้งสองประเภทมาคำนวณหักกลบลบกันไม่ได้ จะหักกลบลบกันได้ก็ต่อเมื่อลูกหนี้ได้ยินยอมโดยทำเป็นหนังสือให้อำนาจธนาคารโอนเงินฝากหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ไปหักยอดหนี้ และการโอนเพื่อหักยอดหนี้จะต้องกระทำให้ปรากฏในบัญชีให้เห็นชัดว่ายอดหนี้ลดลงเท่าใด จึงจะถือว่าถูกต้อง

3. การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่กรรมการของธนาคาร

การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่กรรมการ มาตรา 12(2) ได้กำหนดห้ามไว้โดยชัดแจ้ง นอกจากนี้ยังได้ระบุให้การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่บุคคลดังจะกล่าวต่อไปนี้ เป็นการให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่กรรมการ

(1) ภริยา หรือสามีของกรรมการผู้นั้น

(2) ห้างหุ้นส่วนสามัญที่กรรมการผู้นั้น หรือภริยาหรือสามีของกรรมการผู้นั้นเป็นหุ้นส่วนอยู่ หรือ

(3) ห้างหุ้นส่วนจำกัดที่กรรมการผู้นั้น หรือภริยาหรือสามีของกรรมการผู้นั้นเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิด

การที่กฎหมายกำหนดห้ามกรรมการหรือภริยาหรือสามีของกรรมการ และกิจการ

ที่กรรมการ หรือภริยา หรือสามี มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย กู้เงินจากธนาคารที่ตนเป็นกรรมการ ก็มีปัญหาโต้แย้งได้ว่า ทำให้กรรมการของธนาคารได้รับความลำบากในการกู้ยืม เพราะหากมีความจำเป็นต้องกู้ยืมเงินจะต้องไปกู้ยืมจากที่อื่น ซึ่งคงไม่ได้รับความสะดวกเท่ากับที่กู้จากธนาคารที่ตนเป็นกรรมการ ทั้งทำให้ธนาคารต้องขาดรายได้จากดอกเบี้ยอีกด้วย และการที่เป็นกรรมการอยู่ในธุรกิจที่มากู้ กลับจะเป็นประโยชน์แก่ธนาคาร เพราะสามารถทราบฐานะและการดำเนินงานของกิจการโดยใกล้ชิดตลอดเวลา แต่การที่กฎหมายบัญญัติห้ามไว้เช่นนี้ ก็เนื่องจากเกรงว่า ถ้ายอมให้กรรมการหรือธุรกิจของกรรมการกู้ยืมได้ อาจทำให้การพิจารณาการให้กู้ยืมมิได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ ซึ่งอาจนำไปสู่ความเสียหายแก่ธนาคาร เป็นการเอาเปรียบผู้ถือหุ้นคนอื่น และการทุจริตได้ เพราะผู้พิจารณาการให้กู้อาจเกรงกลัวกรรมการ

แม้กฎหมายจะได้บัญญัติให้การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่กรรมการคลุมไปถึงสามี หรือภริยา และกิจการที่กรรมการ หรือสามี หรือภริยา มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยแล้วก็ตาม ก็ยังมีช่องว่างอยู่คือ มิได้รวมการให้กู้ยืมแก่บุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ กิจการที่บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะมีส่วนอยู่ตามที่กำหนดไว้ และบริษัทจำกัดที่กรรมการหรือภริยา หรือสามีของกรรมการ หรือบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ มีหุ้นรวมเกินกว่าร้อยละ 50 ของหุ้นของบริษัทจำกัดนั้น

4. หลักประกันการให้กู้ยืมและให้เครดิต

ในการให้กู้ยืมและให้เครดิต ธนาคารส่วนใหญ่มักจะเรียกให้ลูกหนี้วางหลักประกัน หรือให้บุคคลที่เชื่อถือได้ค้ำประกัน หลักประกันที่นำมาวางเป็นประกันมักจะได้แก่ อสังหาริมทรัพย์อันได้แก่ที่ดินและโรงเรือน เครื่องจักร และเรือที่จำนองได้ตามกฎหมาย และเอกสารแสดงสิทธิต่าง ๆ เช่น หุ้น หุ้นกู้ ใบรับฝากเงิน พันธบัตรรัฐบาล เป็นต้น ในเรื่องหลักประกันนี้กฎหมายมิได้กำหนดให้ธนาคารเรียกให้ลูกหนี้นำมาวาง เพราะหลักประกันมีความสำคัญน้อยกว่าความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ การที่ธนาคารให้กู้ยืมและให้เครดิตไปก็หวังที่จะได้รับชำระหนี้คืน มิได้หวังจะยึดหลักทรัพย์ที่วางเป็นประกัน หากกิจการหรือโครงการของลูกหนี้ดีก็ไม่จำเป็นต้องมีหลักประกัน ถ้าคาดว่าจะสามารถนำกำไร

จากกิจการหรือโครงการนั้นมาชำระหนี้คืนได้ แต่ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 12 ได้บัญญัติห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์รับหุ้นดังจะกล่าวต่อไปนี้เป็นประกัน

(1) หุ้นของธนาคารพาณิชย์นั้นเอง การที่กฎหมายห้ามเช่นนี้เนื่องจาก หากธนาคารพาณิชย์รับหุ้นของตนเองเป็นประกันแล้ว ธนาคารอาจจะต้องถือหุ้นของตนเองในกรณีที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ ซึ่งเท่ากับว่า ธนาคารได้ลดทุนของตัวเองไปในตัว กล่าวคือ ทางด้านทรัพย์สินของบุคคลแทนที่จะเป็นเงินสดหรือลูกหนี้ หรือทรัพย์สินอื่น กลับเป็นหุ้นของตนเอง ส่วนด้านหนี้สินและทุน แม้จะปรากฏตัวเลขว่าเป็นทุนอยู่ แต่แท้ที่จริงได้จ่ายคืนเจ้าของไปแล้ว ดังนั้นตัวเลขที่ปรากฏอยู่จึงเป็นเพียงรายการตรงกันข้าม (Contra) เท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับว่าธนาคารใช้เงินจากเจ้าหนี้มาดำเนินงานเป็นอัตราส่วนกับทุนมากขึ้น และส่วนที่จะรองรับผลขาดทุนก็น้อยลง นอกจากนี้ การรับหุ้นเป็นประกันอาจทำให้ธนาคารให้กู้ยืมแก่ลูกหนี้มากเกินมูลค่าหุ้น เพื่อหวังจะให้ลูกหนี้ไม่อยากใช้หนี้คืน แล้วหุ้นจะได้ตกเป็นของธนาคาร ซึ่งทำให้กรรมการของธนาคารสามารถบริหารงานได้โดยไม่ต้องเกรงว่าจะถูกผู้ถือหุ้นอื่นคัดค้าน อันอาจทำให้การบริหารงานผิดพลาด หรือเพื่อประโยชน์ของกรรมการเป็นการส่วนตัว

(2) หุ้นของธนาคารพาณิชย์จากธนาคารพาณิชย์อื่น ในกรณีนี้ ธนาคารที่เกี่ยวข้องมี 3 ธนาคาร คือ ธนาคารที่ออกหุ้น ธนาคารที่ซื้อหุ้น และธนาคารที่รับหุ้นของธนาคารที่ออกหุ้นจากธนาคารที่ซื้อหุ้น กฎหมายกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องเป็นบริษัทจำกัด ซึ่งต้องออกหุ้นจำหน่าย และธนาคารอื่นก็สามารถซื้อหุ้นของธนาคารอื่นได้ไม่เกินร้อยละ 20 ของทุนที่ธนาคารนั้นมีอยู่ ตามที่มาตรา 12(6) กำหนด ซึ่งมีวัตถุประสงค์จะมิให้ธนาคารพาณิชย์ควบคุมกิจการอื่นมากเกินสมควร หากยอมให้ธนาคารรับหุ้นธนาคารอื่นเป็นประกันหนี้จากธนาคารแล้ว จะทำให้ธนาคารที่รับหุ้นเป็นประกันซึ่งอาจมีหุ้นที่ตนซื้อไว้อยู่ร้อยละ 20 แล้ว มีสิทธิในการออกเสียงมากกว่าร้อยละ 20 ซึ่งจะขัดกับมาตรา 12(6) และอาจเป็นช่องทางให้ธนาคารช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางมิชอบ อย่างไรก็ดี ธนาคารพาณิชย์สามารถรับหุ้นของธนาคารพาณิชย์อื่นจากบุคคลอื่นทั้งนิติบุคคลและบุคคลธรรมดาที่มิใช่ธนาคารเป็นประกันได้ ทั้งนี้เนื่อง

จากการห้ามดังกล่าวจะมีผลให้ประชาชนไม่ยอมซื้อหุ้นของธนาคาร ซึ่งเท่ากับขัดขวางการลงทุนในหลักทรัพย์ประเภทหุ้น

ปัญหาที่เกิดจากหลักประกัน

(1) ในกรณีที่ธนาคารซื้อ หรือมีหุ้น หรือหุ้นกู้ในบริษัทจำกัดอยู่จำนวนหนึ่ง ไม่เกินร้อยละ 20 ของเงินทุนในบริษัทจำกัดนั้น หากธนาคารรับหุ้นของบริษัทจำกัดนั้นเป็นประกันการให้กู้ยืมและให้เครดิต และปรากฏว่าลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ จึงตกลงโอนหุ้นที่วางเป็นประกันให้แก่ธนาคารเป็นการชำระหนี้ หุ้นที่รับโอนมา รวมกับหุ้นที่ธนาคารมีอยู่เดิมเกินกว่าร้อยละ 20 ของเงินทุนของบริษัทจำกัด ก็จะเป็นการปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมาย ฉะนั้นในกรณีดังกล่าว ธนาคารพาณิชย์จะรับโอนหุ้นของบริษัทจำกัดส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 20 มาเป็นของธนาคารไม่ได้ ธนาคารจะต้องจำหน่ายไปทันที การปฏิบัติเช่นนี้ไม่ใช่สิ่งที่จะกระทำได้ง่ายนัก กล่าวคือ อาจจะหาผู้ซื้อไม่ได้ ถ้าบริษัทนั้นมีการดำเนินงานที่ไม่ดี หรืออาจจะต้องขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาที่รับโอนมา ซึ่งเท่ากับว่าธนาคารต้องขาดทุน ด้วยเหตุนี้ ก่อนที่ธนาคารพาณิชย์จะรับหุ้นของบริษัทจำกัดที่เป็นประกัน จึงควรจะได้พิจารณาให้ถี่ถ้วนเสียก่อนว่า บริษัทนั้นผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร ราคาหุ้นเท่าไร หุ้นที่รับมาเป็นประกันมากกว่าร้อยละ 20 ของเงินทุนของบริษัทจำกัดนั้นหรือไม่ หรือหุ้นที่รับมาเป็นประกัน เมื่อรวมกับหุ้นที่มีอยู่แล้วเกินกว่าร้อยละ 20 ของเงินทุนของบริษัทจำกัดนั้นหรือไม่ ถ้าหากเกินกว่าร้อยละ 20 แล้ว ควรจะได้ให้ความระมัดระวัง และควบคุมโดยใกล้ชิด

เมื่อพิจารณาถึงข้อห้ามของกฎหมายตามมาตรา 12(6) ที่ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์ซื้อ หรือมีหุ้น หรือหุ้นกู้ในบริษัทจำกัดเกินร้อยละ 20 ของเงินทุนของบริษัทจำกัดนั้นแล้ว เห็นว่า การมีหุ้นในกรณีที่ได้รับจากการชำระหนี้ของลูกหนี้ มิใช่สิ่งที่พึงประสงค์ของธนาคารพาณิชย์ แต่ธนาคารจำต้องรับไว้ มิฉะนั้นธนาคารพาณิชย์จะต้องสูญเสียเงินที่ให้กู้ไป เมื่อรับไว้เพราะความจำเป็นและเป็นผลอันเกิดจากลูกหนี้ มิใช่เกิดจากธนาคารพาณิชย์โดยตรง จึงควรที่จะได้พิจารณาในเรื่องนี้โดยละมุนละม่อม และหากจะพิจารณาแก้ไขกฎหมายฉบับนี้ เห็นว่า ควรให้ระยะเวลาในการจำหน่ายหุ้น หรือหุ้นกู้ ส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 20

ของเงินทุนของบริษัทจำกัดนั้น ในเวลาอันควร

(๒) สาขาธนาคารต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย มีฐานะเท่ากับคนต่างด้าว จะถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเหมือนกับธนาคารไทยไม่ได้ ดังนั้น ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ธนาคารก็ไม่สามารถรับโอนอสังหาริมทรัพย์ที่จำนองเป็นประกันหนี้มาเป็นของธนาคารได้ ทำให้ธนาคารพาณิชย์ที่เป็นสาขาของธนาคารต่างประเทศต้องมีวิธีการต่างออกไปจากธนาคารไทย กล่าวคือ ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ หากมีการดำเนินคดีกับลูกหนี้ ธนาคารจะขอให้ศาลขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ที่จำนองเป็นประกัน ถ้ามีผู้เสนอราคาให้ต่ำ ธนาคารก็จะยังไม่ยอมขาย จะขอให้ศาลประกาศขายหลาย ๆ ครั้ง จนกว่าจะได้ราคาดี หากยังไม่ได้ราคาตามที่ต้องการภายในเวลาอันควรก็จะขอให้ศาลให้เช่าอสังหาริมทรัพย์นั้นนำค่าเช่ามาชำระหนี้ และมีบางธนาคารใช้วิธีให้บริษัทในเครือที่มีสัญชาติไทยรับซื้ออสังหาริมทรัพย์ไว้ นำเงินที่ได้ชำระหนี้ ถ้าไม่มีการดำเนินคดีกับลูกหนี้ และลูกหนี้ยอมโอนที่ดินให้ ธนาคารก็จะให้ลูกหนี้ทำหนังสือยินยอมมอบหมายให้ธนาคารนำที่ดินไปขายในท้องตลาด ถ้าธนาคารขายไม่ได้ ธนาคารจะให้เช่าโดยลูกหนี้ทำสัญญาให้เช่า ระบุให้ธนาคารเป็นผู้เก็บผลประโยชน์ แล้วนำผลประโยชน์นั้นมาหักหนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 17895947